

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

VELIKI SENAT

**ZADEVA ALIŠIĆ IN DVA DRUGA proti BOSNI IN HERCEGOVINI,
HRVAŠKI, SRBIJI, SLOVENIJI IN NEKDANJI JUGOSLOVANSKI
REPUBLIKI MAKEDONIJI**

(pritožba št. 60642/08)

SODBA

STRASBOURG

16. julij 2014

Ta sodba je dokončna, vendar so mogoči uredniški popravki.

V zadevi Ališić in dva druga proti Bosni in Hercegovini, Hrvaški, Srbiji, Sloveniji in Nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji

Evropsko sodišče za človekove pravice, ki je zasedalo kot veliki senat v sestavi:

Dean Spielmann, *predsednik*,
Josep Casadevall,
Guido Raimondi,
Ineta Ziemele,
Mark Villiger,
Isabelle Berro-Lefèvre,
David Thór Björgvinsson,
Danutė Jočienė,
Dragoljub Popović,
Päivi Hirvelä,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Ganna Yudkivska,
Angelika Nußberger,
Linos-Alexandre Sicilianos,
André Potocki,
Faris Vehabović,
Ksenija Turković, *sodniki*,

in Michael O'Boyle, *namestnik sodnega tajnika*,

po posvetovanju za zaprtimi vrati 10. julija 2013 in 28. maja 2014,
izreka to sodbo, sprejeto na zadnjega od navedenih dni:

POSTOPEK

1. Postopek temelji na pritožbi (št. 60642/08) proti Bosni in Hercegovini, Hrvaški, Srbiji, Sloveniji in Nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji, ki so jo na Sodišče na podlagi 34. člena Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljnjem besedilu: konvencija) 30. julija 2005 vložili trije državljani Bosne in Hercegovine Emina Ališić, Aziz Sadžak in Sakib Šahdanović (v nadaljnjem besedilu: pritožniki). Prva pritožnica je tudi nemška državljanka.

2. Pritožniki so trdili, da od razpada Socialistične federativne republike Jugoslavije s svojih računov pri sarajevski podružnici Ljubljanske banke Ljubljana in podružnici Investbanke v Tuzli niso mogli dvigniti svojih "starih" deviznih vlog. Sklicevali so se na 13. in 14. člen konvencije in 1. člen Protokola št. 1 h konvenciji.

3. Pritožba je bila dodeljena četrtemu oddelku Sodišča (prvi odstavek 52. člena Poslovnika Sodišča). 17. oktobra 2011 je senat tega oddelka, ki so ga sestavljali sodniki Nicolas Bratza, Lech Garlicki, Nina Vajić, Boštjan M.

Zupančič, Ljiljana Mijović, Dragoljub Popović in Mirjana Lazarova Trajkovska ter Lawrence Early, sodni tajnik oddelka, združil obravnavo vprašanja izčrpanja notranjepravnih sredstev z odločanjem o utemeljenosti pritožbe in razglasil pritožbo za sprejemljivo.

4. Senat je v sodbi z dne 6. novembra 2012 s šestimi glasovi proti enemu zavrnil ugovore vlad v zvezi z izčrpanjem notranjepravnih sredstev in rabsodil:

- soglasno, da je Srbija glede Sakiba Šahdanovića kršila 1. člen Protokola št. 1 h konvenciji;
- s šestimi glasovi proti enemu, da je Slovenija glede Emine Ališić in Aziza Sadžaka kršila 1. člen Protokola št. 1 h konvenciji;
- soglasno, da druge tožene države niso kršile 1. člena Protokola št. 1 h konvenciji;
- soglasno, da je Srbija glede Sakiba Šahdanovića kršila 13. člen konvencije;
- s šestimi glasovi proti enemu, da je Slovenija glede Emine Ališić in Aziza Sadžaka kršila 13. člen konvencije;
- soglasno, da druge tožene države niso kršile 13. člena konvencije, in
- soglasno, da ni treba obravnavati pritožbe glede morebitne kršitve 14. člena konvencije v povezavi s 13. členom konvencije in s 1. členom Protokola št. 1 glede Srbije in Slovenije ter da ni kršen 14. člen konvencije v povezavi s 13. členom konvencije in s 1. členom Protokola št. 1 h konvenciji v zvezi z drugimi toženimi državami.

Odklonilno ločeno mnenje sodnika Zupančiča je bilo priloženo sodbi.

5. 18. marca 2013 je odbor velikega senata na podlagi zahtev srbske in slovenske vlade odločil, da se zadeva predloži velikemu senatu skladno s 43. členom konvencije.

6. Sestava velikega senata je bila določena v skladu z določbami četrtega in petega odstavka 26. člena konvencije ter 24. člena Poslovnika Sodišča. Boštjan M. Zupančič, izvoljen kot sodnik Slovenije, se je izločil iz velikega senata (28. člen Poslovnika Sodišča). Vlada Republike Slovenije je zato imenovala Angeliko Nußberger, ki je izvoljena kot sodnica Nemčije, da zasede njegovo mesto (četrti odstavek 26. člena konvencije in 29. člen Poslovnika Sodišča). David Thór Björgvinsson in Danutė Jočienė, ki jima je mandat potekel 31. oktobra 2013, sta še naprej sodelovala pri obravnavanju zadeve (tretji odstavek 23. člena konvencije in četrti odstavek 24. člena Poslovnika Sodišča).

7. Stranke so predložile dodatna pisna stališča (prvi odstavek 59. člena Poslovnika Sodišča).

8. 10. julija 2013 je bila opravljena javna obravnava v stavbi Sodišča za človekove pravice v Strasbourgu (tretji odstavek 59. člena Poslovnika Sodišča). Pred Sodiščem so nastopili:

a) za pritožnike

B. MUJČIN,
E. ESER,
A. MUSTAFIĆ,

*odvetnik,
pomočnik;*

b) za bosansko-hercegovsko vlado

M. MIJIĆ,
B. SKALONJIĆ,
E. VELEDAR ARIFAGIĆ,
Z. KELIĆ,
T. ĆURAK,
S. BAKIĆ,
E. KUBAT,
V. TUFEK,
N. TROSSAT,
M. MAHMUTOVIĆ,

*zastopnica,
pomočnica zastopnice,*

svetovalci;

c) za hrvaško vlado

Š. STAŽNIK,
N. KATIĆ,
A. METELKO - ZGOMBIĆ,
M. BAŠIĆ,
J. VLAŠIĆ,
B. GRABOVAC,
V. ZVONAR,

zastopnica,

svetovalci;

d) za srbsko vlado

S. CARIĆ,
V. RODIĆ,
D. DOBRKOVIĆ,
N. PETKOVIĆ,
B. MILISAVLJEVIĆ,
B. KURBALIJA,
S. ĐURĐEVIĆ,

zastopnik,

svetovalci;

e) za slovensko vlado

N. PINTAR - GOSENCA,
C. ANNACKER,
A. NEE,
M. PREVC,
R. GABROVEC,
A. POLAK - PETRIČ,
A. KULICK,

*zastopnica,
odvetnica,*

svetovalci;

f) *za makedonsko vlado*

K. BOGDANOV,
V. STANOJEVSKA,

*zastopnik,
svetovalka.*

Sodišče so nagovorili Mujčin, Mijićeva, Stažnikova, Carić, Annackerjeva in Bogdanov.

DEJSTVA

I. OKOLIŠČINE ZADEVE

A. Uvod

9. Pritožniki so bili rojeni leta 1976, 1949 oziroma 1952 in živijo v Nemčiji.

10. Pred razpadom Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ) sta dva od pritožnikov, Emina Ališić in Aziz Sadžak, položila devizna sredstva pri Ljubljanski banki Sarajevo¹. Leta 1990 je v okviru gospodarskih reform v letih 1989 in 1990 (glej 21. odstavek spodaj) Ljubljanska banka Sarajevo postala podružnica Ljubljanske banke Ljubljana, slovenske banke. Prav tako je pred razpadom Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ) tretji pritožnik, Šahdanović, položil devizna sredstva pri podružnici Investbanke, srbske banke, v Tuzli v Bosni in Hercegovini. Glede na dokumentacijo, ki je na voljo Sodišču, je bilo 31. decembra 1991 stanje na računih Ališićeve in Sadžaka v sarajevski podružnici Ljubljanske banke Ljubljana 4.715 nemških mark (DEM) oz. 129.874 DEM; 3. januarja 2002 je bilo stanje na Šahdanovićevih računih v podružnici Investbanke v Tuzli 63.880 DEM, 4 avstrijski šilingi in 73 ameriških dolarjev (USD).

11. Pritožbe pritožnikov na podlagi konvencije se nanašajo na njihovo nezmožnost dvigniti njihove devizne vloge z navedenih bančnih računov. Po njihovih trditvah to pomeni, da so vse tožene države kršile 1. člen Protokola št. 1 sam po sebi in v povezavi s 14. členom konvencije. Zatrjevali so tudi kršitev 13. člena konvencije.

¹ Ta banka se razlikuje od istoimenske banke, ustanovljene leta 1993, ki je omenjena v 30. odstavku spodaj, in se ne sme zamenjati z njo.

B. Dejansko ozadje

1. Komercialno bančništvo v SFRJ pred reformo v letih 1989 in 1990

(a) Temeljne banke, združene banke in narodne banke

12. Pred gospodarskimi reformami, ki so bile izvedene v SFRJ v letih 1989 in 1990, so komercialni bančni sistem sestavljale *temeljne* in *združene* banke. Temeljne banke so imele ločeno pravno osebnost, vendar so bile vključene v organizacijsko strukturo ene od devetih združenih bank. Temeljne banke so praviloma ustanovljale in nadzorovale podjetja v družbeni lasti s sedežem v isti teritorialni enoti (torej v eni od republik – Bosni in Hercegovini, Hrvaški, Makedoniji, Črni gori, Srbiji in Sloveniji – ali v avtonomnih pokrajinah – na Kosovu in v Vojvodini). Podjetja v družbeni lasti so bila glavna značilnost jugoslovanskega modela samoupravljanja: niso bila niti v zasebni niti v državni lasti, temveč družbena lastnina, ki so jo upravljali zaposleni na podlagi komunistične vizije industrijskih odnosov (pojav in trenutni položaj takih podjetij v Srbiji, kjer še obstajajo, je bil opisan v *Kačapor in drugi proti Srbiji*, št. 2269/06 *et al.*, 71.–76. odstavek in 97. odstavek, 15. januar 2008). Najmanj dve temeljni banki sta lahko ustanovili združeno banko. Ljubljanska banka Ljubljana, ena od teh združenih bank, je bila sestavljena iz Ljubljanske banke Sarajevo, v kateri sta dva od obravnavanih pritožnikov odprla računa, Ljubljanske banke Zagreb², Ljubljanske banke Skopje³ in številnih drugih temeljnih bank. Podobno je Investbanka, v kateri je eden od pritožnikov odprl račun, skupaj z nekaterimi drugimi temeljnimi bankami oblikovala združeno banko, imenovano Beogradska udružena banka.

13. V SFRJ je bilo tudi devet *narodnih* bank, Narodna banka Jugoslavije (NBJ) in narodna banka v vsaki od šestih republik in v dveh avtonomnih pokrajinah.

(b) Devizne vloge

14. Ker je SFRJ primanjkovalo konvertibilne tuje valute, je za svoje zdomce in druge državljane ustvarila privlačne pogoje, pod katerimi so lahko pri njenih bankah vlagali devizna sredstva. Take vloge so prinašale visoke obresti, tako da je letna obrestna mera pogosto preseгла 10 %, zanje pa je jamčila država (tretji odstavek 14. člena Zakona o deviznem

² Glej 43. odstavek spodaj.

³ Glej 52. odstavek spodaj.

poslovanju iz leta 1985⁴ in prvi odstavek 76. člena Zakona o bankah in drugih finančnih organizacijah iz leta 1989⁵).

15. Državno jamstvo naj bi se aktiviralo ob stečaju ali "očitni insolventnosti" banke na zahtevo te banke (18. člen Zakona o plačilni nesposobnosti bank in drugih finančnih organizacij iz leta 1989⁶ ter ustrezni podzakonski predpisi⁷). Nobena od bank, obravnavanih v tej zadevi, ni podala take zahteve.

16. *Varčevalci* niso mogli zahtevati aktiviranja jamstva po lastni volji, imeli pa so pravico, da v skladu z Zakonom o obligacijskih razmerjih iz leta 1978⁸ kadar koli dvignejo svoje prihranke skupaj z natečenimi obrestmi. 1035. člen tega zakona je določal:

"1. Pogodba o denarnem depozitu je sklenjena, kadar se banka zaveže, da sprejme, deponent pa, da položi pri banki določen denarni znesek.

2. S to pogodbo pridobi banka pravico razpolagati z deponiranim denarjem, vrniti pa ga mora pod pogoji, ki so določeni v pogodbi."

Prvi odstavek 1043. člena zakona se je glasil:

"Če je bil denarni depozit sprejet kot hranilna vloga, izda banka oziroma hranilno-kreditna organizacija deponentu hranilno knjižico."

1044. člen zakona je določal:

"1. V hranilno knjižico se vpisujejo vsa vplačila in vsi dvigi denarja.

2. Vpisi v knjižico, ki so potrjeni s pečatom banke in podpisom pooblaščenih oseb, so v razmerjih med banko in vlagateljem dokaz o vplačilih oziroma dvigih.

3. Nasproten sporazum je ničen."

Nadalje se je 1045. člen tega zakona glasil:

"Od hranilnih vlog se plačujejo obresti."

(c) Sistem redeponiranja

17. Sredi sedemdesetih let so se začele pri bankah zaradi znižanja menjalnega tečaja dinarja kopičiti negativne tečajne razlike. SFRJ se je na to odzvala z uvedbo sistema "redeponiranja" deviznih sredstev, kar je bankam omogočilo, da devizne vloge državljanov prenesejo na NJB, ki je prevzela

⁴ Tukaj in v opombah v nadaljevanju so navedeni celotni naslovi domače zakonodaje v izvornem jeziku: *Zakon o deviznem poslovanju*, Uradni list SFRJ, št. 66/85, 13/86, 71/86, 2/87, 3/88, 59/88, 85/89, 27/90, 82/90 in 22/91.

⁵ *Zakon o bankama i drugim finansijskim organizacijama*, Uradni list SFRJ, št. 10/89, 40/89, 87/89, 18/90, 72/90 in 79/90.

⁶ *Zakon o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih finansijskih organizacija*, Uradni list SFRJ, št. 84/89 in 63/90.

⁷ *Odluka o načinu izvršavanja obaveza Federacije po osnovu jemstva za devize na deviznim računima i deviznim štednim ulozima građana, građanskih pravnih lica i stranih fizičkih lica*, Uradni list SFRJ, št. 27/90.

⁸ *Zakon o obligacionim odnosima*, Uradni list SFRJ, št. 29/78, 39/85, 45/89 in 57/89.

tečajno tveganje (glej 51. člen Zakona o deviznem poslovanju iz leta 1977⁹). Čeprav je sistem s pravnega vidika ni bil obvezen, banke v praksi niso imele nobene druge možnosti, ker niso smele imeti deviznih računov pri tujih bankah, kar je bilo potrebno za izvrševanje plačil v tujini, prav tako pa niso smele odobravati deviznih posojil. Zato so bila pravzaprav vsa devizna sredstva redeponirana pri NBJ v skladu z eno od dveh metod: obračunsko oziroma "pro-forma" metodo ali metodo dejanskega prenosa tuje valute na devizne račune NBJ. Obračunska metoda se je uporabljala veliko pogosteje, saj je komercialnim bankam omogočala prenos tečajnih tveganj na NBJ, ne da bi morale plačati provizije tujim bankam (glej *Kovačić in drugi proti Sloveniji* [VS], št. 44574/98, 45133/98 in 48316/99, 36. odstavek, 3. oktober 2008; glej tudi sklep AP 164/04 Ustavnega sodišča Bosne in Hercegovine z dne 1. aprila 2006, 53. odstavek). Glede na interno poročilo NBJ iz septembra 1988¹⁰ je bilo do 30. junija 1988 pri NBJ redeponiranih približno 9 milijard USD, od tega pa je bilo samo okoli 1,4 milijarde USD (to je nekaj več kot 15 %) fizično prenesenih na številne devizne račune pri NBJ. Zdi se, da so bila sredstva na deviznih računih NBJ pred kratkim razdeljena med države naslednice (glej 65. odstavek spodaj).

18. Glede Ljubljanske banke Sarajevo¹¹, v kateri sta imela svoje račune prva dva pritožnika, je sistem redeponiranja deloval na naslednji način: V skladu s številnimi sporazumi (med Ljubljansko banko Sarajevo, Ljubljansko banko Ljubljana, Narodno banko Bosne in Hercegovine ter Narodno banko Slovenije) je morala Ljubljanska banka Sarajevo za račun Ljubljanske banke Ljubljana vsak mesec prenesti na Narodno banko Slovenije razliko med pologi in dvigi deviznih sredstev. Nekaj teh sredstev je bilo prenesenih nazaj na Ljubljansko banko Sarajevo na zahtevo te banke, da bi zadovoljila svoje potrebe po likvidnosti (takrat, ko so dvigi deviznih sredstev presegali pologe deviznih sredstev). Skupaj je bilo v obdobju od 1984 do 1991 v Ljubljano poslanih 244.665.082 DEM, nazaj v Sarajevo pa 41.469.528 DEM (torej manj kot 17 %). Sredstva, ki niso bila poslana nazaj v Sarajevo, so bila redeponirana pri NBJ v skladu z eno od dveh metod, opisanih v 17. odstavku zgoraj: obračunsko ali "pro-forma" metodo (v tem primeru ni nobenega dokaza, da so dejansko zapustila Ljubljano) ali metodo dejanskega prenosa deviz na devizne račune NBJ. Ne glede na uporabljeno metodo redeponiranja pa so bila vsa ta sredstva vodena kot terjatev Ljubljanske banke Sarajevo do NBJ.

19. Na podlagi sporazumov, navedenih v 18. odstavku zgoraj, je NBJ prek Narodne banke Bosne in Hercegovine Ljubljanski banki Sarajevo odobrila dinarska posojila (v začetku brezobrestna) v zameno za vrednost

⁹ *Zakon o deviznom poslovanju i kreditnim odnosima*, Uradni list SFRJ, št. 15/77, 61/82, 77/82, 34/83, 70/83 in 71/84.

¹⁰ Kopijo tega poročila je zagotovila slovenska vlada (priloga št. GC10).

¹¹ Kot je navedeno v opombi 2 zgoraj, se ta banka ne sme zamenjati z istoimensko banko, ustanovljeno leta 1993, ki je navedena v 30. odstavku spodaj.

redeponiranih deviznih sredstev. Tako prejeta dinarska sredstva je ta temeljna banka uporabljala za posojila, ki jih je po obrestnih merah, nižjih od stopnje inflacije, odobraval podjetjem, ki so praviloma imela sedež v isti teritorialni enoti.

20. Konec leta 1988 je bil sistem redeponiranja ustavljen (na podlagi spremembe 103. člena Zakona o deviznem poslovanju iz leta 1985). Bankam je bilo dovoljeno, da pri tujih bankah odprejo devizne račune. Tako kakor druge banke je tudi Ljubljanska banka Sarajevo izkoristila to priložnost in od oktobra 1988 do decembra 1989 pri tujih bankah deponirala okoli 13,5 milijona USD. V spisu ni podatkov, kaj se je zgodilo s temi sredstvi.

2. Reforma komercialnega bančništva v SFRJ v letih 1989 in 1990

21. V okviru reform v letih 1989 in 1990 je SFRJ opustila opisani sistem temeljnih in združenih bank. Ta sprememba v bančnih predpisih je nekaterim temeljnim bankam omogočila, da se odločijo za samostojni status, druge temeljne banke pa so postale podružnice (brez pravne osebnosti) nekdanjih združenih bank, ki so jim prej pripadale. Tako je 1. januarja 1990 omenjena Ljubljanska banka Sarajevo postala podružnica (brez pravne osebnosti) Ljubljanske banke Ljubljana, ki je prevzela njene pravice, premoženje in obveznosti. Omenjena Investbanka pa je postala samostojna banka s sedežem v Srbiji in s številnimi podružnicami v Bosni in Hercegovini.

22. Poleg tega je bila razglašena konvertibilnost dinarja in to je imelo za posledico zelo obsežno dvigovanje deviz. SFRJ se je zato zatekla k izrednim ukrepom, s katerimi je precej omejila dvige deviznih prihrankov. Tako so lahko na primer z decembrom 1990, ko je bil spremenjen 71. člen Zakona o deviznem poslovanju iz leta 1985, varčevalci dvignili svoje prihranke le za plačevanje uvoza blaga ali storitev za lastne potrebe ali potrebe bližnjih sorodnikov, za nakup obveznic v tuji valuti, za oporočna darila v znanstvene ali humanitarne namene ali za plačevanje življenjskega zavarovanja pri lokalnih zavarovalnicah. Poleg tega pa je bil s 3. členom Sklepa vlade SFRJ iz aprila 1991¹², ki je veljal do februarja 1992, in 17. c členom Sklepa NBJ iz januarja 1991¹³, ki ga je Ustavno sodišče SFRJ aprila 1992 razglasilo za neustavnega, omejen znesek, ki so ga lahko varčevalci dvignili ali uporabili za omenjene namene, na vsakokratnih 500 DEM in na največ 1.000 DEM mesečno (glej 53. odstavek spodaj).

¹² Odluka o načinu na koji ovlašćene banke izvršavaju naloge za plaćanje domaćih fizičkih lica devizama sa njihovih deviznih računa i deviznih štednih uloga, Uradni list SFRJ, št. 28/91, 34/91, 64/91 in 9/92.

¹³ Odluka o načinu vođenja deviznog računa i deviznog štednog uloga domaćeg i stranog fizičkog lica, Uradni list SFRJ, št. 6/91, 30/91, 36/91 in 25/92.

3. Razpad SFRJ v letih 1991 in 1992

23. V letih 1991 in 1992 je SFRJ razpadla. V državah naslednicah je bil uveden poseben režim za devizna sredstva, ki so bila položena pred tem in se običajno označujejo kot "stare" ali "zamrznjene" devizne vloge. Spodaj je naveden pregled ustrezne domače zakonodaje in prakse v zvezi s temi prihranki v vsaki od petih držav naslednic, ki so predstavljene po abecednem redu in so tudi tožene stranke v obravnavani zadevi.

C. Okoliščine, ki se nanašajo na posamezno toženo državo

1. Bosna in Hercegovina

(a) Ukrepi v zvezi s "starimi" deviznimi vlogami

24. Leta 1992 je Bosna in Hercegovina od SFRJ prevzela zakonsko jamstvo za "stare" devizne vloge (glej 6. člen Zakona o uporabi zakonodaje SFRJ iz leta 1992¹⁴). Čeprav ustrezne zakonske določbe glede tega niso bile jasne, je Narodna banka Bosne in Hercegovine menila, da se jamstvo nanaša le na tovrstne vloge v domačih bankah (glej njeno poročilo 63/94 z dne 8. avgusta 1994¹⁵).

25. Čeprav so med vojno vse "stare" devizne vloge ostale zamrznjene, pa so bili dvigi izjemoma dovoljeni iz humanitarnih razlogov in v nekaterih drugih posebnih primerih (glej ustrezne podzakonske predpise¹⁶).

26. Po vojni 1992–1995 je vsaka od obeh entitet (Federacija Bosne in Hercegovine – "FBiH" – in Republika Srbska) uveljavila svojo zakonodajo o "starih" deviznih vlogah. V tej zadevi je pomembna le zakonodaja FBiH, ker sta obravnavani podružnici v tej entiteti. Leta 1997 je FBiH prevzela odgovornost za "stare" devizne vloge v bankah in podružnicah na svojem ozemlju (glej prvi odstavek 3. člena Zakona o poravnavi terjatev iz leta 1997¹⁷ in Uredbo o poravnavi terjatev nerezidentov iz leta 1999¹⁸). Te vloge

¹⁴ Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni, Uradni list Republike Bosne in Hercegovine, št. 2/92.

¹⁵ Kopijo te korespondence je zagotovila bosansko-hercegovska vlada.

¹⁶ Odluka o uslovima i načinu isplata dinara po osnovu definitivne prodaje devizne štednje domaćih fizičkih lica i korišćenju deviza sa deviznih računa i deviznih štednih uloga domaćih fizičkih lica za potrebe liječenja i plaćanja školarine u inostranstvu, Uradni list Republike Bosne in Hercegovine, št. 4/93; Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana i efektivno prodatih deviza od strane građana, Uradni list Republike Srbske, št. 10/93 in 2/94, ter Odluka o ciljevima i zadacima monetarno-kreditne politike u 1995, Uradni list Republike Bosne in Hercegovine, št. 11/95 in 19/95.

¹⁷ Zakon o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije, Uradni list FBiH, št. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03, 44/04, 79/07 in 65/09.

so sicer ostale zamrznjene, vendar je zakon določal, da se lahko uporabijo za nakup stanovanj in podjetij v državni lasti (18. člen Zakona o poravnavi terjatev iz leta 1997, kakor je bil spremenjen leta 2004).

27. Leta 2004 je FBiH sprejela novo zakonodajo. Zavezala se je, da bo izplačala "stare" devizne vloge v domačih bankah v tej entiteti ne glede na državljanstvo posameznega varčevalca. Njena odgovornost za te vloge v podružnicah Ljubljanske banke Ljubljana, Investbanke ali drugih tujih bank, v katerih so imeli pritožniki svoje račune, je bila izrecno izključena na podlagi drugega odstavka 9. člena Zakona o poravnavi domačega dolga iz leta 2004¹⁹).

28. Leta 2006 je odgovornost za "stare" devizne vloge v domačih bankah prešla z entitet na državo. Odgovornost za te vloge v lokalnih podružnicah Ljubljanske banke Ljubljana in Investbanke je bila spet izrecno izključena, vendar naj bi država strankam teh podružnic pomagala, da jim Slovenija oziroma Srbija izplača njihove vloge (glej 2. člen Zakona o starih deviznih vlogah iz leta 2006²⁰). Poleg tega so bili vsi postopki glede "starih" deviznih vlog na podlagi zakona ustavljeni (glej 28. člen tega zakona; ta določba je bila razglašena za skladno z ustavo z Odločbo U 13/06 Ustavnega sodišča Bosne in Hercegovine z dne 28. marca 2008, 35. odstavek).

(b) Status sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana in Ljubljanske banke Sarajevo, ustanovljene leta 1993

29. Kot je navedeno v 21. odstavku zgoraj, je januarja 1990 Ljubljanska banka Sarajevo postala podružnica brez pravne osebnosti Ljubljanske banke Ljubljana, ki je prevzela njene pravice, premoženje in obveznosti. Iz sodnega registra izhaja, da je podružnica delovala v imenu in za račun matične banke. Konec 1991 so devizne vloge v tej podružnici znašale približno 250 milijonov DEM, vendar pa je bilo v njenem trezorju manj kot 350.000 DEM (tok deviznih sredstev med Sarajevom in Ljubljano je opisan v 18. odstavku zgoraj).

30. Na podlagi zakonodaje Bosne in Hercegovine je bila leta 1993 ustanovljena nova banka z istim imenom kot predhodnica sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana, tj. Ljubljanska banka Sarajevo. Ta banka je enostransko prevzela odgovornost za "stare" devizne vloge v sarajevski podružnici Ljubljanske banke Ljubljana, slovenske banke.

31. Leta 1994 je Narodna banka Bosne in Hercegovine opravila kontrolo in ugotovila številne pomanjkljivosti. Prvič, uprava te nove Ljubljanske

¹⁸ Uredba o ostvarivanju potraživanja lica koja su imala deviznu štednjo u bankama na teritoriju Federacije, a nisu imala prebivalište na teritoriju Federacije, Uradni list FBiH, št. 44/99.

¹⁹ Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije, Uradni list FBiH, št. 66/04, 49/05, 35/06, 31/08, 32/09 in 65/09.

²⁰ Zakon o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje, Uradni list Bosne in Hercegovine, št. 28/06, 76/06, 72/07 in 97/11.

banke Sarajevo ni bila pravilno imenovana in ni bilo jasno, kdo so njeni delničarji. Zaradi tega je Narodna banka imenovala direktorja te banke. Drugič, Ljubljanska banka Sarajevo kot domača banka ne bi mogla prevzeti odgovornosti tuje banke za stare devizne vloge, saj bi to državi Bosni in Hercegovini naložilo nove finančne obveznosti (ker je država na podlagi zakona jamčila za "stare" devizne vloge v vseh domačih bankah). Narodna banka je odredila, da je nujno treba pripraviti zaključno bilanco stanja za sarajevsko podružnico Ljubljanske banke Ljubljana na dan 31. marca 1992 in da je treba opredeliti njene odnose z matično banko.

32. Vendar pa je v skladu s podatki iz sodnega registra novoustanovljena Ljubljanska banka Sarajevo ostala odgovorna za "stare" devizne vloge v sarajevski podružnici Ljubljanske banke Ljubljana do konca leta 2004 (glej 35. odstavek spodaj). Tako je še naprej upravljala "stare" devizne vloge v sarajevski podružnici Ljubljanske banke Ljubljana; približno 3 % teh vlog je bilo porabljenih v privatizacijskem procesu v FBiH (glej 26. odstavek zgoraj), v enem primeru pa je pravdo sodišče Ljubljanski banki Sarajevo naložilo izplačilo stranki sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana (glej *Višnjevac proti Bosni in Hercegovini* (sklep), št. 2333/04, 24. oktober 2006).

33. Ustavno sodišče Bosne in Hercegovine je razmere pred letom 2004 opisalo kot "kaotične" (sklep AP 164/04 z dne 1. aprila 2006, 55. odstavek). Senat za človekove pravice Bosne in Hercegovine, domače telo za človekove pravice, je menila, da pravna negotovost glede "starih" deviznih vlog, med drugim v domačih podružnicah Ljubljanske banke Ljubljana in Investbanke v tem obdobju, pomeni kršitev 1. člena Protokola št. 1 h konvenciji (glej sklep CH/98/377 in druge z dne 7. novembra 2003, 270. odstavek).

34. Leta 2003 je Agencija za bančništvo FBiH začasno prevzela upravljanje domače Ljubljanske banke Sarajevo zaradi njenega neopredeljenega razmerja do Ljubljanske banke Ljubljana, tuje banke s sedežem v Sloveniji.

35. Na podlagi spremembe Zakona o sodnem registru iz leta 2000²¹ je parlament FBiH leta 2003 podaljšal zakonski rok za izbris medvojnih vpisov v sodni register do leta 2004. Kmalu potem, v novembru 2004, je Občinsko sodišče Sarajevo odločilo, da domača Ljubljanska banka Sarajevo ni naslednica sarajevske podružnice slovenske Ljubljanske banke Ljubljana, da ni odgovorna za "stare" devizne vloge v tej podružnici in da je treba zato vpis v sodni register iz leta 1993, ki navaja drugače, izbrisati.

36. Leta 2006 je domača Ljubljanska banka Sarajevo prodala svoje premoženje hrvaški gospodarski družbi, ki je v zameno prevzela poplačilo dolgov te banke. Hkrati so bili prostori sarajevske podružnice slovenske

²¹ *Zakon o postopku upisa pravnih lica u sudski registar*, Uradni list FBH, št. 4/00, 49/00, 32/01, 19/03 in 50/03.

Ljubljanske banke Ljubljana, ki je bila pod nadzorom vlade FBiH do dokončne opredelitve statusa te podružnice, dani v najem isti hrvaški gospodarski družbi v imenu in za račun Ljubljanske banke Ljubljana.

37. Leta 2010 je pristojno sodišče proti Ljubljanski banki Sarajevo v Bosni in Hercegovini uvedlo stečajni postopek, ki še poteka.

(c) Status tuzelske podružnice Investbanke

38. Tuzelska podružnica Investbanke je vedno imela status podružnice brez pravne osebnosti. 31. decembra 1991 so "stare" devizne vloge v tej podružnici znašale približno 67 milijonov USD (približno 100 milijonov DEM). Podružnica je prenehala delovati junija 1992 in ni nikoli ponovno začela opravljati svoje dejavnosti. Ni jasno, kaj se je zgodilo z njenimi sredstvi.

39. Leta 2002 je pristojno sodišče v Srbiji za Investbanko izdalo sklep o začetku stečajnega postopka. Srbske oblasti so nato prodale prostore podružnic Investbanke v FBiH (tisti v Republiki Srbski so bili prodani leta 1999). Tako so na primer srbske oblasti za prostore v Džafer Mahali v Tuzli dobile 2.140.650 evrov. Stečajni postopek proti Investbanki očitno še poteka.

40. Leta 2010 se je vlada FBiH odločila, da bo prostore in arhiv podružnic Investbanke v FBiH prenesla pod svoje skrbstvo, vendar kaže, da Investbanka v FBiH ni imela več nobenih prostorov ali arhiva.

41. Leta 2011 so srbske oblasti na zahtevo pristojnih organov FBiH uvedle kazensko preiskavo glede načina prenosa arhiva tuzelske podružnice na srbsko ozemlje v letu 2008.

2. Hrvaška

(a) Ukrepi v zvezi s "starimi" deviznimi vlogami

42. Hrvaška vlada je trdila, da je izplačala "stare" devizne vloge v domačih bankah in njihovih tujih podružnicah ne glede na državljanstvo posameznega varčevalca. Vsekakor ni sporno, da je izplačala take vloge državljanov BiH v bosansko-hercegovskih podružnicah hrvaških bank. Vendar pa je slovenska vlada predložila odločbe Vrhovnega sodišča Hrvaške (Rev 3015/1993-2 iz leta 1994, Rev 3172/1995-2 iz leta 1996 in Rev 1747/1995-2 iz leta 1996) in trdila, da izraz, uporabljen v ustreznih zakonodaji (*građanin*), pomeni hrvaškega državljana (glej in primerjaj *Kovačić in drugi*, navedeno zgoraj, 77. odstavek).

(b) Status zagrebške podružnice Ljubljanske banke Ljubljana

43. Hrvaška je dovolila svojim državljanom, da prenesejo svoje "stare" devizne vloge z zagrebške podružnice Ljubljanske banke Ljubljana na

hrvaške banke (glej 14. člen Zakona o starih deviznih vlogah iz leta 1993²² in ustrezne podzakonske predpise²³). Očitno sta približno dve tretjini vseh strank te podružnice izkoristili to možnost. Marca 2013 sta Hrvaška in Slovenija podpisali memorandum o soglasju, ki glede teh prenesenih prihrankov poziva k nadaljnjim pogajanjem o nasledstvu. Nekateri varčevalci, ki svojih prihrankov niso prenesli z zagrebške podružnice Ljubljanske banke Ljubljana na hrvaške banke in katerih prihranki so znašali približno 300 milijonov DEM, so sprožili pravdne postopke pred hrvaškimi sodišči in triinšestdeset jih je dobilo povrnjene "stare" devizne vloge iz prisilne prodaje premoženja te podružnice, ki je bilo na Hrvaškem (odločbi Občinskega sodišča v Osijeku z dne 8. aprila 2005 in 15. junija 2010²⁴; glej tudi *Kovačić in drugi*, navedeno zgoraj, 122.–133. odstavek). Nekateri drugi varčevalci iz te kategorije so sprožili pravdni postopek pred slovenskimi sodišči (glej 51. odstavek spodaj). Po uradnih dokumentih, ki jih je predložila hrvaška vlada, Ljubljanska banka Ljubljana in njena zagrebška podružnica nimata na Hrvaškem nobenega premoženja več.

3. Srbija

(a) Ukrepi v zvezi s "starimi" deviznimi vlogami

44. Po razpadu SFRJ so "stare" devizne vloge v srbskih bankah ostale zamrznjene. Kljub temu pa so bili dvigi izjemoma dovoljeni iz humanitarnih razlogov ne glede na državljanstvo varčevalca in lokacijo podružnice (glej ustrezne podzakonske predpise²⁵). Poleg tega so srbska sodišča vsaj enkrat odločila, da so banke s sedežem v Srbiji odgovorne za "stare" devizne vloge v svojih podružnicah v Bosni in Hercegovini (glej *Šekerović proti Srbiji* (sklep), št. 32472/03, 4. januar 2007).

45. Leta 1998 in nato ponovno leta 2002 je Srbija privolila v izplačilo "starih" deviznih vlog v domačih podružnicah domačih bank, delno v denarju in delno v državnih obveznicah, svojim državljanom in državljanom vseh držav, ki niso države naslednice SFRJ, skupaj s "starimi" deviznimi

²² Zakon o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske, Uradni list Republike Hrvatske, št. 106/93.

²³ Pravilnik o utvrđivanju uvjeta i načina pod kojima građani mogu prenijeti svoju deviznu štednju s organizacijske jedinice banke čije je sjedište izvan Republike Hrvatske na banke u Republici Hrvatskoj, Uradni list Republike Hrvatske, št. 19/94.

²⁴ Kopijo teh odločb je zagotovila slovenska vlada (prilogi št. 273 in 274).

²⁵ Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana, Uradni list Zvezne republike Jugoslavije, št. 42/93, 49/93, 71/93 in 77/93; Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ, Uradni list, št. 42/94, 44/94 in 50/94; Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ, Uradni list, št. 10/95, 52/95, 58/95, 20/96, 24/96 in 30/96, in Odluka o privremenom obezbeđivanju i načinu i uslovima isplate sredstava ovlašćenim bankama na ime dinarske protivvrednosti dela devizne štednje deponovane kod NBJ isplaćene građanima za određene namene, Uradni list, št. 41/96, 21/98 in 4/99.

vlogami v tujih podružnicah domačih bank (kot je tuzelska podružnica Investbanke). Te državne obveznice naj bi se odplačale do leta 2016 v dvanajstih letnih obrokih in se obrestovale po 2-odstotni letni obrestni meri (4. člen Zakona o starih deviznih vlogah iz leta 2002²⁶). Glede zneska, ki ga je treba poplačati, se je Srbija zavezala povrniti prvotne vloge z obrestmi, natečenimi do 31. decembra 1997 po prvotni obrestni meri, in natečene obresti po tem datumu po 2-odstotni letni obrestni meri (2. člen istega zakona).

46. Vendar pa naj bi druge "stare" devizne vloge (tj. prihranki državljanov držav naslednic nekdanje SFRJ, razen Srbije, naloženi v vseh podružnicah srbskih bank, tako domačih kot tujih, pa tudi prihranki srbskih državljanov v podružnicah srbskih bank, ki so zunaj Srbije) do zaključka pogajanj o nasledstvu ostale zamrznjene, kot se je zgodilo na primer z vlogami tretjega pritožnika. Poleg tega so bili vsi postopki glede starih deviznih vlog ustavljeni v skladu z 21. in 22. členom Zakona o starih deviznih vlogah iz leta 1998²⁷ ter 21. in 36. členom Zakona o starih deviznih vlogah iz leta 2002.

(b) Status Investbanke in njenih podružnic

47. Po podatkih iz sodnega registra je Investbanka v državni lasti. Je pod nadzorom Agencije za zavarovanje depozitov Srbije. Kot subjekt v državni lasti je morala odpisati svoje velike terjatve do podjetij v državni in družbeni lasti, da bi omogočila njihovo privatizacijo v skladu z Zakonom o privatizaciji iz leta 2001²⁸. Januarja 2002 je pristojno sodišče za Investbanko izdalo sklep o začetku stečajnega postopka. Stečajni postopek še poteka. Stotine varčevalcev bosansko-hercegovskih podružnic Investbanke je neuspešno zahtevalo poplačilo v stečajnem postopku. Dvajset teh varčevalcev je nato proti Investbanki sprožilo pravdni postopek, vendar brez uspeha.

4. Slovenija

(a) Ukrepi v zvezi s "starimi" deviznimi vlogami

48. Leta 1991 je Slovenija od SFRJ prevzela zakonsko jamstvo za "stare" devizne vloge v domačih podružnicah vseh bank (vključno z Investbanko in drugimi tujimi bankami) ne glede na državljanstvo posameznega varčevalca (glej tretji odstavek 19. člena Ustavnega zakona za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije –

²⁶ *Zakon o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana*, Uradni list Zvezne republike Jugoslavije, št. 36/02.

²⁷ *Zakon o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana*, Uradni list Zvezne republike Jugoslavije, št. 59/98, 44/99 in 53/01.

²⁸ *Zakon o privatizaciji*, Uradni list Republike Srbije, št. 38/01, 18/03, 45/05, 123/07 in 30/10.

"Ustavni zakon iz leta 1991²⁹") in pretvorila obveznosti bank do vlagateljev v javni dolg (glej Zakon o starih deviznih vlogah iz leta 1993³⁰). Slovenija se je torej zavezala povrniti prvotne vloge in obresti, natečene do 31. decembra 1990 po prvotni obrestni meri, ter obresti, natečene od 1. januarja 1991 do 31. decembra 1992, po 6-odstotni letni obrestni meri (2. člen Zakona o starih deviznih vlogah iz leta 1993). V obdobju po tem je bila obrestna mera odvisna od tega, ali je se je varčevalec odločil za državne obveznice ali denarna sredstva. Varčevalci so bili upravičeni do pridobitve državnih obveznic, ki naj bi se odplačale do leta 2003 v dvajsetih polletnih obrokih in prinesle obresti po 5-odstotni letni obrestni meri, ali do denarnih sredstev iz bank, v katerih so imeli denar, skupaj z obrestmi po tržni obrestni meri plus 0,25 % v desetih polletnih obrokih. V zadnjem primeru naj bi bile bankam izdane državne obveznice. Nekateri varčevalci so se odločili za obveznice, saj so jih lahko uporabili za nakup stanovanj in podjetij v državni lasti ter za plačilo davkov in prispevkov za pokojninsko zavarovanje.

(b) Status Ljubljanske banke Ljubljana in njenih podružnic

49. Kmalu po razglasitvi neodvisnosti je Slovenija nacionalizirala in nato leta 1994 preoblikovala Ljubljansko banko Ljubljana na podlagi spremembe Ustavnega zakona iz leta 1991. Večina njenega premoženja in del obveznosti je bilo prenesenih na novo banko – Novo Ljubljansko banko (glej 22. b člen tega zakona, naveden v 54. odstavku spodaj). Stara banka je obdržala odgovornost za "stare" devizne vloge v svojih podružnicah v drugih državah naslednicah in z njimi povezane terjatve do NBJ (prav tam). Na podlagi tega zakona so domača sodišča izdala več odločb, ki stari Ljubljanski banki nalagajo izplačilo "starih" deviznih hranilnih vlog varčevalcem v njeni sarajevski podružnici; hkrati so domača sodišča menila, da slovenska država sama po sebi glede tega nima obveznosti (glej sodbe Vrhovnega sodišča II Ips 415/95 z dne 27. februarja 1997, II Ips 613/96 z dne 1. aprila 1998 in II Ips 490/97 z dne 21. januarja 1999). Staro Ljubljansko banko je na začetku upravljala Agencija za sanacijo bank. Zdaj je pod nadzorom slovenske vladne agencije – Sklada za nasledstvo.

50. Leta 1997 so bili vsi postopki glede "starih" deviznih vlog v podružnicah stare Ljubljanske banke Ljubljana v drugih državah naslednicah (razen postopka na tretji stopnji pred Vrhovnim sodiščem) do zaključka pogajanj o nasledstvu prekinjeni (glej Zakon o Skladu Republike Slovenije za sukcesijo iz leta 1993³¹, kot je bil spremenjen leta 1997, in

²⁹ Ustavni zakon za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti RS, Uradni list Republike Slovenije, št. 1/91 in 45/94.

³⁰ Zakon o poravnavanju obveznosti iz neizplačanih deviznih vlog, Uradni list Republike Slovenije, št. 7/93.

³¹ Zakon o Skladu Republike Slovenije za sukcesijo, Uradni list Republike Slovenije, št. 10/93, 38/94 in 40/97.

Zakon o Skladu Republike Slovenije za nasledstvo in visokem predstavniku Republike Slovenije za nasledstvo iz leta 2006³²). V decembru 2009 je Ustavno sodišče Republike Slovenije na pobudo dveh hrvaških varčevalcev razglasilo ta ukrep za protiustaven.³³

51. Okrožno sodišče v Ljubljani je od tedaj izdalo številne sodbe, ki stari Ljubljanski banki Ljubljana nalagajo izplačilo "starih" deviznih vlog v njeni sarajevski podružnici skupaj z obrestmi (glej na primer sodbo P 119/1995-I z dne 16. novembra 2010, ki je postala pravnomočna in zavezujoča 4. januarja 2012, ko jo je potrdilo Višje sodišče v Ljubljani; sodbo P 9/2007-II z dne 7. decembra 2010 in sodbo P 1013/2012-II z dne 10. januarja 2013). Sodišče je pojasnilo, da so v skladu z zakonodajo SFRJ podružnice delovale v imenu in za račun matičnih bank. Prav tako je v skladu s slovensko zakonodajo stara Ljubljanska banka v Ljubljani obdržala odgovornost za "stare" devizne vloge v svoji sarajevski podružnici. Sodišče je menilo, da ni pomembno, da je istoimenska banka, Ljubljanska banka Sarajevo, prevzela odgovornost stare Ljubljanske banke v Ljubljani za prihranke v sarajevski podružnici leta 1993 (glej 30. odstavek zgoraj), saj je bilo to storjeno brez soglasja matične banke ali varčevalcev. V vsakem primeru je pristojno sodišče v Bosni in Hercegovini leta 2004 izbrisalo vpis v sodni register iz leta 1993 (glej 35. odstavek zgoraj). Okrožno sodišče v Ljubljani je še menilo, da ni pomembno, da je bilo nekaj deviznih sredstev prenesenih na račune NBJ v tujini v skladu z zgoraj navedenim sistemom redeponiranja.

5. Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija

52. Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija je izplačala "stare" devizne vloge v domačih bankah in lokalnih podružnicah tujih bank, kot je skopska podružnica Ljubljanske banke v Ljubljani, ne glede na državljanstvo posameznega varčevalca.³⁴

II. RELEVANTNA DOMAČA ZAKONODAJA

53. Kot je navedeno v 22. odstavku zgoraj, so nekatere omejitve dvigov deviznih vlog obstajale že pred razpadom SFRJ. Tako se npr. 17. (c) člen

³² *Zakon o Skladu Republike Slovenije za nasledstvo in visokem predstavniku Republike Slovenije za nasledstvo*, Uradni list Republike Slovenije, št. 29/06 in 59/10.

³³ Odločba je bila objavljena v Uradnem listu Republike Slovenije, št. 105/09.

³⁴ *Zakon za prezeмање на депонираните девизни влогови на граѓаните од страна на Република Македонија*, Uradni list Republike Makedonije, št. 26/92; *Zakon za гаранција на Република Македонија за депонираните девизни влогови на граѓаните и за обезбедување на средства и начин за исплата на депонираните девизни влогови на граѓаните во 1993 и 1994*, Uradni list, št. 31/93, 70/94, 65/95 in 71/96, in *Zakon za prezeмање на депонираните девизни влогови на граѓаните од страна на Република Македонија*, Uradni list, št. 32/00, 108/00, 4/02 in 42/03.

odločbe NBJ iz januarja 1991³⁵, ki jo je Ustavno sodišče SFRJ aprila 1992 razglasilo za neustavno, glasi:

"Pooblašcene banke izvršijo naloge za izplačilo deviz domačim državljanom, položenih na njihovih deviznih računih, ... po prejemu predhodnega obvestila s strani teh oseb o njihovi nameri, da uporabijo tujo valuto, kot sledi:

- (i) zneski, ki ne presegajo 500 DEM: v 15 dneh za prvi dvig in v 30 dneh za poznejše dvige;
- (ii) zneski, ki ne presegajo 1.000 DEM: v 30 dneh za prvi dvig in v 45 dneh za poznejše dvige;
- (iii) zneski, ki ne presegajo 3.000 DEM: v 90 dneh, in
- (iv) zneski, ki ne presegajo 8.000 DEM: v 180 dneh."

Ta določba pa se ni nanašala na jugoslovanske izseljence, ki so delali in živeli v tujini, kot so pritožniki v obravnavani zadevi (glej šesti odstavek 8. člena in 17. člen te odločbe). Nezmožnost pritožnikov, da bi dvignili svoje prihranke s svojih računov, izhaja iz uporabe naslednjih določb domače zakonodaje, predstavljenih v kronološkem vrstnem redu.

54. Relevantni del Ustavnega zakona Slovenije iz leta 1991, kot je bil spremenjen leta 1994, se glasi:

Preambula

"Zaradi pomanjkanja volje nekaterih drugih držav, nastalih na ozemlju nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije (v nadaljnjem besedilu: nekdanja SFRJ) in bank s sedežem v teh državah;

zaradi dejanskih in pravnih razlogov, ki jih pogojujejo: vojna na delu ozemlja nekdanje SFRJ, mednarodne sankcije proti tako imenovani ZRJ (Srbija in Črna gora) in zlom finančnih in gospodarskih sistemov v nekaterih državah, nastalih na ozemlju nekdanje SFRJ, protipravna in goljufiva uporaba skupnih finančnih sredstev nekdanje SFRJ s strani tako imenovane ZRJ, tudi za financiranje agresorske vojne na delu ozemlja nekdanje SFRJ, sporazum o pravnem nasledstvu in o prevzemu obveznosti in terjatev nekdanje SFRJ in pravnih oseb na njenem ozemlju sedaj nemogoč in tudi v bližnji prihodnosti bistveno otežen;

...;

ter z namenom, da se na podlagi pogajanj s tujimi upniki poišče pošteno rešitev za prevzem ustreznega deleža državnih dolgov nekdanje SFRJ, katerih neposredni koristnik ni ugotovljiv ..."

22. b člen

"Ljubljanska banka Ljubljana in Kreditna banka Maribor prepustita poslovanje in premoženje novima bankama, ustanovljenima po določbah tega ustavnega zakona.

Ne glede na določbe prejšnjega odstavka Ljubljanska banka Ljubljana in Kreditna banka Maribor obdržita:

³⁵ Odluka o načinu vođenja deviznog računa i deviznog štednog uloga domaćeg i stranog fizičkog lica, Uradni list SFRJ, št. 6/91, 30/91, 36/91 in 25/92.

...

(iii) celotne obveznosti za devize na deviznih računih in deviznih hranilnih knjižicah, za katere Republika Slovenija ni prevzela jamstva;

...

(v) pripadajoče terjatve iz teh naslovov.

Ljubljanska banka Ljubljana obdrži odnos do sedanjih podružnic in hčere Ljubljanske banke s sedeži v drugih republikah na ozemlju nekdanje SFRJ s tem, da obdrži tudi ustrežni delež terjatev do NBJ iz naslova deviznih hranilnih vlog."

55. Relevantni del Zakona o Skladu Republike Slovenije za sukcesijo iz leta 1993, kot je bil spremenjen leta 1997, določa:

1. člen

"Za uveljavljanje terjatev in poravnavanje obveznosti Republike Slovenije ter pravnih in fizičnih oseb z območja Republike Slovenije v postopku delitve premoženja, pravic in obveznosti Socialistične federativne republike Jugoslavije se ustanovi Sklad RS za uveljavljanje pravic in obveznosti v postopku sukcesije."

prvi odstavek 15. č člena

"Če zoper osebe, ki imajo sedež ali stalno bivališče v Republiki Sloveniji, teče pravdni ali izvršilni postopek, tožeča stranka ali upnik pa ima sedež ali bivališče v ... eni od republik bivše SFRJ ... in je terjatev pridobila s pravnim poslom ali na podlagi pravnomočne sodne odločbe, sodišče po uradni dolžnosti pravdni postopek prekine oziroma izvršbo odloži."

56. Relevantni del Zakona o starih deviznih vlogah Srbije iz leta 2002 se glasi:

prvi odstavek 21. člena

"Državljeni [Bosne in Hercegovine, Hrvaške, Slovenije in Nekdanje jugoslovanske republike Makedonije], ki imajo stare devizne hranilne vloge pri bankah s sedežem v Srbiji in Črni gori³⁶, pa tudi državljani Srbije in Črne gore, ki imajo stare devizne hranilne vloge v podružnicah teh bank, ki se nahajajo na ozemlju [Bosne in Hercegovine, Hrvaške, Slovenije in Nekdanje jugoslovanske republike Makedonije], uveljavljajo svoje stare devizne terjatve na način, ki ga dogovorijo države naslednice SFRJ."

36. člen

"Vsi postopki glede deviznih vlog, zajetih v tem zakonu, vključno z izvršilnimi postopki, se ustavijo na podlagi tega zakona."

57. 2. člen Zakona o starih deviznih vlogah Bosne in Hercegovine iz leta 2006 se glasi:

³⁶. Ta zakon je sprejela Zvezna republika Jugoslavija, ki je obstajala od leta 1992 do leta 2003. Sestavljali sta jo Srbija in Črna gora. Srbija je edina pravna naslednica Zvezne republike Jugoslavije.

"1. Po tem zakonu so stare devizne vloge tiste devizne vloge v bankah na ozemlju Bosne in Hercegovine, kot so obstajale 31. decembra 1991, vključno z obrestmi, natečenimi do tega dne, zmanjšane za izplačila po tem datumu in za vsa sredstva, prenesena na posebne privatizacijske račune.

2. Stare devizne vloge, opredeljene v 1. odstavku zgoraj, ne vključujejo deviznih vlog v podružnicah *Ljubljanske banke*, *Investbanke* ali drugih tujih bank, ki se nahajajo na ozemlju Bosne in Hercegovine.

3. V skladu s Sporazumom iz leta 2001 o vprašanih nasledstva so devizne vloge, opredeljene v 2. odstavku zgoraj, odgovornost držav naslednic, v katerih so zadevne banke imele svoje sedeže. Bosna in Hercegovina v okviru svojih mednarodnih aktivnosti zagotovi pomoč imetnikom takšnih deviznih računov ..."

58. 23. člen Zakona o Skladu Republike Slovenije za nasledstvo in visokem predstavniku Republike Slovenije za nasledstvo iz leta 2006 je določal:

(1) Postopki pred sodišči v Republiki Sloveniji, ki zadevajo devizne hranilne vloge v poslovni banki ali katerikoli njeni podružnici v katerikoli državi naslednici nekdanje SFRJ in ki so prekinjeni oziroma odloženi na podlagi Zakona o Skladu Republike Slovenije za sukcesijo iz leta 1993, ostanejo prekinjeni oziroma odloženi. Postopki iz prejšnjega stavka, ki so se nadaljevali, se ponovno prekinejo oziroma odložijo.

(2) Postopki iz prejšnjega odstavka so prekinjeni oziroma odloženi do rešitve vprašanja prevzema jamstva SFRJ ali NJB za devizne vloge v skladu s 7. členom priloge C Sporazuma o vprašanih nasledstva in se po izpolnitvi tega pogoja nadaljujejo po uradni dolžnosti."

3. decembra 2009 je Ustavno sodišče Republike Slovenije odločilo, da je ta določba protiustavna.

RELEVANTNO MEDNARODNO PRAVO IN PRAKSA

I. MEDNARODNO PRAVO GLEDE NASLEDSTVA DRŽAV

59. Vprašanje nasledstva držav vsaj delno urejajo pravila splošnega mednarodnega prava, izražena v Dunajski konvenciji o nasledstvu držav glede pogodb iz leta 1978, in v določeni meri v Dunajski konvenciji o nasledstvu držav glede državnega premoženja, arhivov in dolgov iz leta 1983³⁷. Čeprav slednja še ne velja in so trenutno njene pogodbenice le tri tožene države (Hrvaška, Slovenija in Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija), velja v zvezi z njo ustaljeno načelo mednarodnega prava, po katerem lahko neko državo, čeprav mednarodne pogodbe ni ratificirala, kljub temu zavezuje ena od njenih določb, če ta določba odraža običajno mednarodno pravo, bodisi da ga kodificira ali oblikuje novo običajno

³⁷ SFRJ je to pogodbo podpisala leta 1983. Leta 2001 je Zvezna republika Jugoslavija vložila akt, v katerem je sporočila svojo namero, da ohrani podpis, podan s strani SFRJ.

pravilo (glej *Cudak proti Litvi* [VS], št. 15869/02, 66. odstavek, ESČP 2010, in sodbo Meddržavnega sodišča v zadevah *North Sea Continental Shelf*, sodba z dne 20. februarja 1969, 71. odstavek, Poročila ICJ 1969).

60. Obveznost, da se pogajajo v dobri veri z namenom, da bi dosegli sporazum, je temeljno pravilo za ureditev različnih vidikov nasledstva (glej Mnenje št. 9 arbitražne komisije mednarodne konference o nekdanji Jugoslaviji³⁸ in 6. člen Resolucije o nasledstvu držav glede vprašanj premoženja in dolgov, ki jo je pripravil Inštitut za mednarodno pravo – "Resolucija iz leta 2001"). Če ni dosežen sporazum, je pri nasledstvu državnega premoženja bistvenega pomena načelo teritorialnosti (18. člen Dunajske konvencije iz leta 1983 in 16. člen Resolucije iz leta 2001). Glede državnih dolgov se uporablja načelo "pravične razdelitve". Relevantna določba Dunajske konvencije iz leta 1983 je 41. člen, ki se glasi:

"Kadar država razpade in preneha obstajati, deli ozemlja države predhodnice pa ustanovijo dve ali več držav naslednic in če se države naslednice ne sporazumejo drugače, preide državni dolg države predhodnice na države naslednice v pravičnem deležu, pri čemer se še posebej upoštevajo premoženje, pravice in pravne koristi, ki v razmerju s tem državnim dolgom preidejo na države naslednice."

Drugi odstavek 23. člena Resolucije iz leta 2001 prav tako določa, da je načelo "pravične razdelitve" vodilno načelo glede državnih dolgov:

"Če takega sporazuma ni, preide državni dolg države predhodnice v vsaki kategoriji nasledstva na državo naslednico v pravičnem deležu, pri čemer se posebej upoštevajo premoženje, pravice in pravne koristi, ki preidejo na državo naslednico v razmerju s tem državnim dolgom."

Vendar pa 27.–29. člen Resolucije iz leta 2001 razlikujejo med *nacionalnimi, lokaliziranimi in lokalnimi dolgovi* ter določajo, da načelo teritorialnosti velja zlasti za lokalne dolgove:

27. člen (nacionalni dolgovi)

"1. Za državne dolgove, ki jih je ustvarila država predhodnica v korist celotne države (nacionalni dolgovi), veljajo pravila iz 22. člena in naslednjih členov te resolucije.

2. Za dolgove javnih ustanov in podjetij v državni lasti, ki delujejo na nacionalni ravni, veljajo ista pravila ne glede na kraj njihovega registriranega sedeža."

28. člen (lokalizirani dolgovi)

"1. Za državne dolgove, ki jih država predhodnica ali javna ustanova ali podjetje, ki deluje na nacionalni ravni, dogovori za posamezne projekte ali objekte v določeni regiji (lokalizirani nacionalni dolgovi), veljajo pravila iz prejšnjega člena.

2. Vendar pa mora porazdelitev tega dolga v skladu z zahtevami pravičnosti upoštevati prehod lastnine (objektov/obratov), povezane z dolgom, in kakršnega koli

³⁸ Komisijo so leta 1991 ustanovile Evropska skupnost in njene države članice. Podala je petnajst mnenj o pravnih vprašanjih, ki izhajajo iz razpada SFRJ (International Law Reports 92. zvezek (1993), str. 162–208, in 96. zvezek (1994), str. 719–737).

dobička od teh projektov ali objektov, ki koristijo državi naslednici, na katere ozemlju so."

29. člen (lokalni dolgovi)

"1. Dolgovi lokalnih javnih ustanov (občin, regij, zveznih enot, departmajev, gospodarskih javnih služb in drugih regionalnih in lokalnih ustanov) preidejo na državo naslednico, na ozemlju katere je ta javna ustanova.

...

6. Država predhodnica in država naslednica ali države naslednice lahko z dogovorom drugače uredijo prenos lokalnih dolgov. Pri poravnah, ki vključujejo zasebne dolgove, zasebni upniki sodelujejo pri pripravi in sklenitvi tega sporazuma."

Nazadnje se Resolucija iz leta 2001 glede učinka državnega nasledstva na posameznike v relevantnem delu glasi:

prvi in drugi odstavek 24. člena

"1. Nasledstvo držav ne sme vplivati na pravice in obveznosti zasebnih upnikov in dolžnikov.

2. Države naslednice v svojih nacionalnih pravnih redih priznajo obstoj pravic in obveznosti upnikov, ugotovljenih v pravnem redu države predhodnice."

25. člen

"Države naslednice v največji možni meri spoštujejo pridobljene pravice posameznikov v pravnem redu države predhodnice."

II. SPORAZUM O VPRAŠANJIH NASLEDSTVA IN RELEVANTNA PRAKSA

61. Ta sporazum je bil izid skoraj desetletnih pogajanj pod pokroviteljstvom Mednarodne konference o nekdanji Jugoslaviji in visokega predstavnika (mednarodni upravitelj, imenovan v skladu s priložo 10 k Splošnemu okvirnemu sporazumu za mir v Bosni in Hercegovini). Podpisan je bil 29. junija 2001, med Bosno in Hercegovino, Hrvaško, Srbijo in Črno goro (pozneje jo je nasledila Srbija), Slovenijo in Nekdanjo jugoslovansko republiko Makedonijo pa je začel veljati 2. junija 2004.

62. Vprašanje "starih" deviznih vlog je bilo sporno. Države naslednice so imele različna stališča do tega, ali naj se to vprašanje obravnava kot obveznost SFRJ v skladu s priložo C (Finančna sredstva in obveznosti) ali kot vprašanje zasebnega prava po prilogi G (Zasebno premoženje in pridobljene pravice).³⁹ Prav tako se te države niso mogle dogovoriti, ali naj jamstva SFRJ za "stare" devizne vloge prevzame država, v kateri je imela posamezna matična banka svoj sedež, ali država, v kateri je bil denar

³⁹ Glej *travaux préparatoires* sporazuma, ki jih je zagotovila slovenska vlada (priloge št. 265–270).

dejansko vloženo. Navsezadnje so bile v prilogo C k sporazumu vključene naslednje določbe:

točka a tretjega odstavka 2. člena

"Druge finančne obveznosti [SFRJ] vključujejo:

(a) jamstva SFRJ ali Narodne banke Jugoslavije za hranilne vloge v trdni valuti pri komercialni banki ali kateri koli njeni podružnici v kateri koli državi naslednici pred datumom njene razglasitve neodvisnosti; ..."

7. člen

"O prevzemu jamstev SFRJ ali [Narodne banke Jugoslavije] za devizne hranilne vloge v poslovni banki in kateri koli njeni podružnici v kateri koli državi naslednici pred dnem njene razglasitve neodvisnosti se nemudoma začnejo pogajanja, pri čemer je zlasti treba upoštevati zaščito deviznih hranilnih vlog posameznikov. Ta pogajanja bodo potekala pod pokroviteljstvom Banke za mednarodne poravnave."

63. V letih 2001 in 2002 so bili opravljeni štirje krogi pogajanj o razdelitvi jamstev SFRJ za "stare" devizne hranilne vloge. Ker države naslednice dogovora niso mogle doseči, jih je Banka za mednarodne poravnave (BIS) septembra 2002 obvestila, da se je strokovnjak Meyer odločil, da pri zadevi preneha sodelovati in da BIS v tem pogledu ne igra več nobene vloge. BIS je zaključila:

"Če pa bi se vseh pet držav naslednic pozneje znova sklenilo pogajati o jamstvih za hranilne vloge v trdni valuti in pri tem želelo pomoč BIS, bi bila BIS pripravljena razmisliti o taki pomoči pod predhodno dogovorjenimi pogoji."⁴⁰

Izgleda, da so štiri države naslednice (vse razen Hrvaške) kmalu zatem obvestile BIS o svoji pripravljenosti za nadaljevanje pogajanj. Hrvaška je to storila oktobra 2010 in novembra 2010 prejela odgovor, katerega relevantni del se glasi:

"... BIS je nedavno ponovno preučila to vprašanje in meni, da njen prispevek pri novem krogu pogajanj kot del dobrih uslug ne more prinesiti dodane vrednosti, pri čemer upošteva tudi čas, ki je preteklo od zadnjega kroga pogajanj, ter svoje trenutne prednostne naloge na področju monetarne in finančne stabilnosti. Vendar pa želimo poudariti, da organizacija sestankov v Baslu vsaka dva meseca guvernerjem držav naslednic ponuja praktično možnost za medsebojno neformalno razpravo o tem vprašanju v BIS."⁴¹

64. Treba je poudariti, da je bilo primerljivo vprašanje jamstev SFRJ za hranilne vloge pri Poštni hranilnici in njenih podružnicah rešeno izven pogajanj v okviru Sporazuma o vprašanih nasledstva, tako da je vsaka država prevzela jamstva hranilnic na svojem ozemlju.

65. Finančna sredstva SFRJ so bila razdeljena po naslednjih deležih: Bosna in Hercegovina – 15,5 %, Hrvaška – 23 %, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija – 7,5 %, Slovenija – 16 % ter Srbija in Črna gora (ki

⁴⁰ Kopijo pisma je priskrbela hrvaška vlada.

⁴¹ Kopijo pisma je priskrbela hrvaška vlada.

jo je pozneje nasledila Srbija) – 38 % (skladno s 5. členom priloge C k sporazumu). Zdi se, da so bile v obdobju od leta 2003 do leta 2012 tako rekoč vse devizne vloge nekdanje NBJ v znesku približno 237 milijonov USD v bankah v ZDA in 221 milijonov USD v drugih bankah razdeljene med države naslednice skladno s temi deleži.⁴²

66. Skladno s 4. členom Sporazuma o vprašanjih nasledstva je bil ustanovljen Stalni skupni odbor visokih predstavnikov držav naslednic, ki spremlja učinkovito uresničevanje sporazuma in deluje kot forum za razpravo o vprašanjih, ki se pojavljajo med uresničevanjem sporazuma. Do zdaj se je sestel trikrat: v letih 2005, 2007 in 2009.

67. V tej zadevi so pomembne tudi naslednje določbe sporazuma:

5. člen

"(1) Nesoglasja, ki lahko nastanejo pri razlagi in uporabi tega sporazuma, se rešujejo predvsem v razpravah med prizadetimi državami.

(2) Če nesoglasij ni mogoče razrešiti v takih razpravah v enem mesecu od prvega sporočila, prizadete države predložijo zadevo:

(a) neodvisni osebi po svoji izbiri, da bi dosegle hitro in avtoritativno odločitev, ki jo je treba spoštovati in v kateri so lahko, če je to primerno, navedeni določeni roki za ukrepanje ali

(b) v razrešitev Stalnemu skupnemu odboru, ki se ustanovi v skladu s 4. členom tega sporazuma.

(3) Nesoglasja, ki lahko nastanejo v praksi pri razlagi izrazov, uporabljenih v tem sporazumu ali v katerem koli kasnejšem sporazumu, ki je potreben za uresničevanje priloge tega sporazuma, se lahko dodatno, na pobudo katere koli prizadete države predloži v obvezno strokovno razrešitev, ki jo izvede neodvisni strokovnjak (ki ne sme biti državljan nobene pogodbenice tega sporazuma); imenuje se s soglasjem vseh strank v sporu ali pa ga, če takega soglasja ni, imenuje predsednik Sodišča za spravo in arbitražo pri OVSE. Strokovnjak določi vsa postopkovna vprašanja po posvetu s strankami, ki so zaprosile za tako strokovno rešitev, če meni, da je to primerno, s trdnim namenom, da zagotovi hitro in učinkovito razrešitev nesoglasja.

(4) Postopek, predviden v tretjem odstavku tega člena, je strogo omejen na razlago izrazov, ki se uporabljajo v omenjenih sporazumih, in strokovnjaku v nobenih okoliščinah ne dovoljuje, da določi praktično uporabo katerega koli od teh sporazumov. Omenjeni postopek se ne sme uporabljati zlasti za:

(a) Dodatek tega sporazuma

(b) 1., 3. in 4. člen Priloge B

(c) 4. člen in prvi odstavek 5. člena Priloge C

(d) 6. člen Priloge D

(5) Nič v prejšnjih odstavkih tega člena ne vpliva na pravice ali obveznosti pogodbenic tega sporazuma po kateri koli veljavni določbi, ki jih zavezuje glede reševanja sporov."

⁴² Kopijo ustrezne korespondence SWIFT in drugih relevantnih dokumentov je priskrbel srbska vlada.

9. člen

"Države naslednice izvajajo ta sporazum v dobri veri skladno z Ustanovno listino Združenih narodov in mednarodnim pravom."

III. MEDNARODNA SODNA PRAKSA GLEDE *PACTUM DE NEGOTIANDO* V MEDDRŽAVNIH ZADEVAH

68. Obveznost pogajanj s ciljem sklenitve sporazuma, ki izhaja iz *pactum de negotiando*, mora biti izpolnjena v dobri veri skladno s temeljnim načelom *pacta sunt servanda*. 26. januarja 1972 je Arbitražno sodišče za sporazum o nemškem zunanjem dolgu v zadevi *Grčija proti Zvezni republiki Nemčiji v zvezi s tem navedlo* (62.–65. odstavek):

"Vendar pa *pactum de negotiando* ni brez pravnih posledic. To pomeni, da se obe strani v dobri veri potrudita, da dosežeta obojestransko zadovoljivo kompromisno rešitev, tudi če to pomeni opustitev stališč, pri katerih sta prej vztrajali. Pomeni pripravljenost, da se za namen pogajanj odrečeta prejšnjim stališčem in delno popustita drugi strani. Besedilo sporazuma se ne sme razlagati tako, kot da katera od strani namerava vztrajati pri prejšnjih stališčih in pri popolnem popuščanju druge strani. Tak koncept ne bi bil skladen s pojmom 'pogajanj'. Pomenil bi prav nasprotno od nameravanega. Zavezanost pogajanjem vključuje razumevanje o ukvarjanju z drugo stranjo z namenom sklenitve dogovora. Čeprav arbitražno sodišče ne zaključuje, da 19. člen v povezavi z II. odstavkom Priloge I absolutno zavezuje obe stranki k sklenitvi dogovora, pa meni, da vsebina teh določb od strank zahteva pogajanja, dogovarjanja in prizadevanja v dobri veri, da dosežeta rezultat, sprejemljiv za obe stranki, in s tem končata ta dolgotrajni spor ...

Dogovor, da se bosta pogajali o spornih denarnih zahtevkih, v tem primeru nujno narekuje pripravljenost na razmislek o poravnavi. To velja, tudi če spor ne zajema le zneska zahtevkov, temveč tudi njihov obstoj. Torej to ne vpliva na načelo poravnave. 19. člen ne zahteva nujno, da stranki rešita različna pravna vprašanja, glede katerih se nista strinjali. Ne predvideva na primer, da se od obeh strani pričakuje, da najdeta skupni jezik o določenih točkah razhajanja, na primer o tem, ali sporni zahtevki pravno obstajajo ali ne in ali gre za javne ali zasebne zahtevke. Glede teh točk sta se stranki pravzaprav strinjali, da se ne bosta strinjali, a sta se ne glede na svoje trditve glede njih zavezali, da bosta v kar največji meri nadaljevali pogajanja z namenom sklenitve sporazuma o poravnavi...

Sodišče meni, da je za ta spor pomembno temeljno načelo *zadev North Sea Continental Shelf*. Kot navaja Meddržavno sodišče, to potrjuje običajni pomen 'pogajanj' in jim daje vsebino. Da so pogajanja lahko smiselna, se jih je treba lotiti z namenom doseči dogovor. Čeprav sporazum, o katerem se je treba pogajati, ne vsebuje nujno obveznosti doseči sporazum, pa pomeni, da bodo opravljena resna prizadevanja za to."

69. Meddržavno sodišče je pred kratkim povzelo ustrezno sodno prakso, kot sledi (sodba z dne 5. decembra 2011 v zadevi *Application of the Interim Accord z dne 13. septembra 1995 (Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija proti Grčiji)*, 132. odstavek, Poročila ICJ 2011):

"Sodišče ugotavlja, da je bil pomen pogajanj za namene reševanja sporov oz. dolžnosti pogajati se pojasnjen s sodno prakso Sodišča in njegovega predhodnika ter

tudi arbitražnimi sodbami. Kot je navedlo že Stalno meddržavno sodišče leta 1931 v zadevi *Railway Traffic between Lithuania and Poland*, dolžnost pogajati se predvsem pomeni 'ne samo, da se začnejo pogajanja, temveč tudi, da se izvajajo v največji mogoči meri z namenom sklenitve sporazumov'. Ni dvoma, da to ne pomeni 'obveznosti doseči dogovor' (*Railway Traffic between Lithuania and Poland, Svetovalno mnenje, 1931, P.C.I.J., serija A/B, številka 42, str. 116*; glej tudi *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina proti Urugvaju), sodba, Poročila ICJ 2010 (I), str. 68, 150. odstavek*) ali pa, da so nujna dolgotrajna pogajanja (*Mavrommatis Palestine Concessions, sodba št. 2, 1924, P.C.I.J., serija A, št. 2, str. 13*). Vendar pa morajo države ravnati tako, da so 'pogajanja smiselna'. Ta zahteva na primer ni izpolnjena, kadar ena od strank 'vztraja pri svojem stališču, ne da bi razmišljala, da bi ga kakor koli spremenila' (*North Sea Continental Shelf (Zvezna republika Nemčija/Danska; Zvezna republika Nemčija/Nizozemska), sodba, Poročila ICJ 1969, str. 47, 85. odstavek*; glej tudi *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina proti Urugvaju), sodba, Poročila ICJ 2010 (I), str. 67, 146. odstavek*), ali kadar ovira pogajanja, na primer s prekinjanjem komuniciranja ali neupravičenim povzročanjem zamud ali neupoštevanjem dogovorjenih postopkov (*Lake Lanoux Arbitration (Španija/Francija) (1957), Poročila o mednarodnih arbitražnih odločbah (RIAA), vol. XII, str. 307*). Pogajanja z namenom doseči dogovor pomenijo tudi, da morajo stranke razumno upoštevati interese drugih (*Fisheries Jurisdiction (Združeno kraljestvo proti Islandiji), utemeljenost, sodba, Poročila ICJ 1974, str. 33, 78. odstavek*). Glede dokaza, ki je potreben za ugotovitev obstoja slabe vere (okolščina, ki bi upravičila zahtevo katere koli od strani, da se izloči iz sodelovanja), 'mora biti nekaj več kot le neuspeh določenih pogajanj' (Arbitraža o vprašanju *Tacna-Arica (Čile/Peru) (1925), RIAA, vol. II, str. 930*). To bi lahko zagotovili s posrednimi dokazi, vendar bi morali biti podprti 'ne s spornimi sklepanji, ampak z jasnimi in prepričljivimi dokazi, ki nujno privedejo k takemu sklepu' (*prav tam*)."

IV. SODBA E-16/11 SODIŠČA EFTE Z DNE 28. JANUARJA 2013

70. Landsbanki, islandska banka v zasebni lasti, je imela podružnice na Nizozemskem in v Združenem kraljestvu, ki so ponujale spletne varčevalne račune pod blagovno znamko Icesave. Te vloge so bile vključene tako v islandski kot tudi nizozemski in britanski sistem zajamčenih vlog.

71. Leta 2008 je Landsbanki propadla in islandska vlada je ustanovila Novo Landsbanki v skladu s svojo interventno zakonodajo, da bi preprečila sistemsko krizo. Na Novo Landsbanki so bile prenesene domače vloge, ne pa tudi nizozemske in britanske vloge. Kmalu po ustanovitvi Nove Landsbanki in prenosu domačih vlog na to banko je nastala obveznost izplačila po islandskem sistemu zajamčenih vlog tudi za nizozemske in britanske vloge. V primerjavi z domačimi vlagatelji pa vlagatelji pri podružnicah na Nizozemskem in v Združenem kraljestvu niso prejeli nobene odškodnine iz islandske sheme, vendar so na koncu prejeli izplačilo iz nizozemske in britanske sheme.

72. Leta 2011 je nadzorni organ Evropskega združenja za prosto trgovino (EFTA) vložil tožbo na sodišče EFTE. Zahteval je ugotovitev, da Islandija, pogodbenica Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru (EGP), ni ravnala v skladu s svojimi obveznostmi, ki izhajajo iz Direktive

94/19/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. maja 1994 o sistemih zajamčenih vlog, ker ni zagotovila izplačila minimalnega zneska odškodnine (20.000 evrov⁴³) vlagateljem na Nizozemskem in v Združenem kraljestvu v danih rokih. Tožbo je kot intervenientka podprla Evropska komisija.

73. Sodišče EFTE je v svoji sodbi z dne 28. januarja 2013 sklenilo, da Islandija ni kršila te direktive, čeprav so bili predpisi EU glede enotnega trga preneseni v pravni red EGP. Predvsem je razsodilo, da direktiva ne obvezuje držav in njihovih pristojnih organov, da zagotovijo odškodnino, če sistem zajamčenih vlog ni zmožen izpolniti svojih obveznosti ob sistemski krizi. Poudarilo je tudi, da imajo države "ob sistemski krizi široko diskrecijsko pravico pri sprejemanju temeljnih odločitev ekonomske politike".

PRAVO

74. Pritožniki so trdili, da niso mogli dvigniti "starih" deviznih vlog s svojih računov v podružnicah v Bosni in Hercegovini – slovenske banke v primeru prvih dveh pritožnikov in srbske banke v primeru tretjega pritožnika – kar pomeni, da so vse tožene države kršile 1. člen protokola št. 1 sam po sebi in v povezavi s 14. členom konvencije. Zatrjevali so tudi kršitev 13. člena konvencije.

I. PREDHODNI UGOVORI VLAD

75. Vlade so pozvale veliki senat, naj ponovno preuči sklep senata z dne 17. oktobra 2011, ki pritožbo razglaša za sprejemljivo. Vsaka izmed toženih vlad je trdila, da pritožniki niso v njeni "pristojnosti" (1. člen konvencije), ampak v pristojnosti drugih toženih vlad. Srbska in slovenska vlada sta tudi trdili, da se zahtevki pritožnikov ne nanašajo na "premoženje" v smislu 1. člena Protokola št. 1 in da je njihova pritožba zato nezdružljiva *ratione materiae* s konvencijo. Vse vlade so se sklicevale na natanko iste utemeljitve kot pred senatom (glej 49. in 50. odstavek sklepa o sprejemljivosti).

76. Pritožniki so izpodbijali te ugovore in so, sklicujoč se med drugim na ugotovitve senata, od Sodišča zahtevali, da jih zavrne.

77. Senat je razsodil, da so pritožniki v pristojnosti vseh toženih držav, saj so v pogajanjih o nasledstvu sprejele, da so "stare" devizne vloge del finančnih obveznosti SFRJ, ki si jih morajo deliti (glej 38. in 58. odstavek

⁴³ Stopnja kritja se je povečala z 20.000 evrov na 100.000 evrov v letu 2010 (Direktiva 2009/14/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. marca 2009 o spremembi Direktive 94/19/ES o sistemih zajamčenih vlog).

sklepa o sprejemljivosti). Poleg tega je upošteval obveznost držav naslednic na podlagi mednarodnega prava, da se skupaj dogovorijo o vseh vidikih nasledstva (glej 36. in 58. odstavek tega sklepa). Glede vprašanja združljivosti *ratione materiae* je senat na podlagi dokazov ugotovil, da ni nobenega razloga za dvom, da so pritožniki imeli "stare" devizne vloge v zneskih, ki so jih navedli. Prav tako je ugotovil, da so zahtevki pritožnikov preživeli razpad SFRJ iz številnih razlogov (glej 52.–55. odstavek sklepa o sprejemljivosti). Predvsem je poudaril, da zakonodaja držav naslednic ni nikoli ukinila zahtevkov pritožnikov ali jim kakor koli drugače odvzela pravno veljavnost in da nikoli ni bilo nobenega dvoma, da bodo morale nekatere ali vse države naslednice na koncu izplačati pritožnike:

"Dejansko so države naslednice velikokrat jasno pokazale svojo nedvoumno zavezanost zagotovitvi, da se osebam, ki so v položaju teh pritožnikov, tako ali drugače izplačajo njihove "stare" devizne vloge (primerjaj *Bata proti Češki republiki* (sklep), št. 43775/05, 24. junij 2008, kjer tožena država ni nikoli pokazala nobenega znaka sprejemanja ali priznavanja zahtevka pritožnika in je po padcu komunističnega režima ostala sovražna do vseh takih zahtevkov). Poleg tega so te države sprejele, da so "stare" devizne vloge del finančnih obveznosti SFRJ, ki si jih morajo deliti, tako kot so si razdelile druge finančne obveznosti in premoženje SFRJ ... Zaradi posebnih značilnosti te zadeve jo je treba razlikovati od zadev, kot so *X, Y in Z proti Nemčiji* (št. 7694/76, odločba Komisije z dne 14. oktobra 1977, Odločbe in poročila (OP) 12, str. 131), *S. C. proti Franciji* (št. 20944/92, odločba Komisije z dne 20. februarja 1995, OP 80, str. 78) in *Abraini Leschi in drugi proti Franciji* (št. 37505/97, odločba Komisije z dne 22. aprila 1998, OP 93, str. 120), v katerih je bilo ugotovljeno, da izpodbijane mednarodne pogodbe ob odsotnosti vsakršne izvedbene zakonodaje niso ustvarile za pritožnike posameznih pravic do odškodnine, ki bi lahko sodile v 1. člen Protokola št 1."

78. Ugotoviti je treba, da v primerih, kadar je to primerno, veliki senat ni izključen iz odločanja o sprejemljivosti pritožbe na podlagi četrtega odstavka 35. člena konvencije, saj ta določba omogoča Sodišču, da zavrže vsako pritožbo, ki je po njegovem mnenju nesprejemljiva "na kateri koli stopnji postopka". Tako lahko Sodišče celo na stopnji obravnavanja utemeljenosti in ob upoštevanju 55. člena Poslovnika Sodišča ponovno preuči sklep o razglasitvi pritožbe za sprejemljivo, če ugotovi, da bi jo bilo treba razglasiti za nesprejemljivo zaradi enega od razlogov, navedenih v prvih treh odstavkih 35. člena konvencije (glej *Odièvre proti Franciji* [VS], št. 42326/98, 22. odstavek, ESČP 2003-III).

79. Vendar pa veliki senat po preučitvi ugovorov vlad ugotavlja, da ti ne upravičujejo ponovne preučitve sklepa senata, da zavrne predhodne ugovore, ki so jih predložile vlade. Dejansko veliki senat ugotavlja, da poleg razlogov, na katere se sklicuje senat, odločitve srbskih in slovenskih sodišč, navedene v 44., 49. in 51. odstavku zgoraj, kažejo, da so take terjatve, kot se obravnavajo v tej zadevi, preživele razpad SFRJ. Poleg tega je veliki senat glede na dvom slovenske vlade o obstoju in natančnem znesku prihrankov pritožnikov ponovno preučil vse dokaze v spisu, zlasti kopijo bančnih izpiskov, ki prikazujejo stanje na računih Ališičeve in

Sadžaka na dan 31. december 1991, Sadžakovo kopijo pogodbe o depozitu, izvlečke iz Šahdanovićeve bančne knjižice, ki kažejo stanje na enem od njegovih računov na dan 17. aprila 1992, uradne podatke, ki jih je zagotovila srbska vlada v postopku pred senatom in kažejo stanje na Šahdanovićeve računih na dan 3. januarja 2002, podatke na mikrofilmu o računih Ališičeve in Sadžaka, ki jih je zagotovila bosansko-hercegovska vlada, ter dokument, ki ga je izdala Agencija FBiH za privatizacijo in v katerem je navedeno, da pritožniki niso uporabili svojih "starih" deviznih vlog v privatizacijskem procesu.

80. Veliki senat tudi ob upoštevanju izjemnih okoliščin v obravnavani zadevi ugotavlja, da je bilo nedvomno dokazano, da imajo pritožniki stare devizne vloge v zneskih, navedenih v 10. odstavku zgoraj, in meni, da je zadostno dokazano, da so te vloge pomenile "premoženje" za namen 1. člena Protokola št. 1 (glej med drugimi zadevami *Gayduk in drugi proti Ukrajini* (sklep), št. 45526/99, sklep z dne 2. julija 2002, v zvezi s prvotnimi vlogami; *Merzhoyev proti Rusiji*, št. 68444/01, 48. odstavek, 8. oktober 2009; *Suljagić proti Bosni in Hercegovini*, št. 27912/02, 35. odstavek, 3. november 2009; *Boyajyan proti Armeniji*, št. 38003/04, 54. odstavek, 22. marec 2011; *Kotov proti Rusiji* [VS], št. 54522/00, 90. odstavek, 3. april 2012, ter *A. in B. proti Črni gori*, št. 37571/05, 68. odstavek, 5. marec 2013).

81. Zato veliki senat zavrača predhodne ugovore toženih vlad. Poleg tega ugotavlja, da v primerjavi s stališči vlad pred senatom nobena od njih v svojih vlogah pred velikim senatom ni podala ugovora, v katerem bi zatrjevala, da pritožniki niso izčrpali notranjepravnih sredstev.

II. ZATRJEVANA KRŠITEV 1. ČLENA PROTOKOLA ŠT. 1

82. 1. člen Protokola št. 1 h konvenciji se glasi:

"Vsaka fizična ali pravna oseba ima pravico do spoštovanja svojega premoženja. Nikomur ne sme biti lastnina odvzeta, razen če je to v javnem interesu v skladu s pogoji, ki jih določa zakon, in ob spoštovanju splošnih načel mednarodnega prava.

Ta določba pa nikakor ne omejuje pravice držav, da uveljavijo zakone, za katere menijo, da so potrebni za nadzor nad uporabo premoženja v skladu s splošnim interesom ali za zagotovitev plačila davkov, drugih prispevkov ali denarnih kazni."

A. Zaključki senata

83. Senat je ugotovil, da je vprašanje starih deviznih vlog v sarajevski podružnici Ljubljanske banke Ljubljana in podružnici Investbanke v Tuzli nasledstveno vprašanje (glej sklep o sprejemljivosti v obravnavani zadevi). Poleg tega je senat ob poudarku, da ni naloga Sodišča rešiti to vprašanje namesto toženih držav, menil, da bi vseeno lahko preučilo, ali že več kot dvajset let trajajoča nezmožnost pritožnikov, da uporabijo svoje prihranke,

ker tožene države tega niso rešile, pomeni, da je katera koli od teh držav kršila 1. člen Protokola št 1. Senat je ugotovil kršitev Slovenije (glede Ališičeve in Sadžaka) in Srbije (glede Šahdanovića) ob upoštevanju številnih dejavnikov, kot so lastništvo bank, zakonodajni in drugi ukrepi, sprejeti glede premoženja bank, status zadevnih podružnic po razpadu SFRJ, prenos sredstev teh podružnic na matične banke, propad pogajanj pod pokroviteljstvom Banke za mednarodne poravnave v letu 2002 in pomanjkanje kakršnih koli poznejših resnih pogajanj o tej zadevi (glej 66.–74. odstavek sodbe senata). Poleg tega je ugotovil, da druge tožene države tega člena niso kršile.

B. Navedbe strank

1. Pritožniki

84. Pritožniki so zatrjevali, da morajo vse tožene države kot države naslednice SFRJ poplačati njihove "stare" devizne vloge, ker niso rešile tega preostalega vprašanja nasledstva. Trdili so, da bi morale to storiti v skladu z razmerji, ki se uporabljajo za razdelitev premoženja SFRJ (glej 65. odstavek zgoraj).

2. Tožene vlade (po abecednem vrstnem redu)

(a) Bosna in Hercegovina

85. Vlada Bosne in Hercegovine je trdila, da je vprašanje "starih" deviznih vlog pritožnikov civilnopravne narave. Pritožniki in obravnavane banke so sklenili civilnopravne pogodbe, ki so pritožnikom omogočale, da kadar koli dvignejo svoje prihranke iz ene od podružnic ali neposredno na sedežu banke (v skladu z jugoslovanskim civilnim pravom so bile banke odgovorne za dolgove svojih podružnic). Res je, da je za vse devizne vloge jamčila SFRJ, vendar jamstvo ni bilo nikoli uveljavljeno, saj so obravnavane banke ostale plačilno sposobne do razpada SFRJ. Odgovornost se torej s teh bank ni prenesla na SFRJ. Zato obravnavano vprašanje glede prihrankov pritožnikov ni bilo vprašanje nasledstva. Vlada Bosne in Hercegovine je menila, da bi morali biti slovenska oz. srbska vlada odgovorni za dolgove Ljubljanske banke Ljubljana in Investbanke, ker sta bili odgovorni za nesposobnost teh bank, da bi odplačali svoje dolgove. Predvsem pa je slovenska vlada na podlagi zakona prenesla večino premoženja Ljubljanske banke Ljubljana na novo banko (glej 49. odstavek zgoraj); srbska vlada je odpisala dolgove podjetij v državni lasti do Investbanke, da bi jih lahko privatizirala in pridobila milijonske dobičke.

86. Vlada Bosne in Hercegovine je dodala, da so morale podružnice Ljubljanske banke Ljubljana in Investbanke sredstva v tuji valuti, zbrana od strank, prenesti na sedeža bank. Posledica je bila, da so bili trezorji

podružnic v Bosni in Hercegovini skoraj prazni, ko je SFRJ razpadla, kar je še en razlog več za odgovornost Slovenije in Srbije v tej zadevi.

(b) Hrvaška

87. Hrvaška vlada je trdila, da je treba odgovornost pripisati Sloveniji in Srbiji zaradi razlogov, ki jih je predstavila bosansko-hercegovska vlada (85. in 86. odstavek zgoraj). Dodala je, da prestrukturiranje Ljubljanske banke Ljubljana ni bilo potrebno za preprečitev propada te banke, kot je trdila slovenska vlada, ampak je bilo namenjeno zaščititi banke pred odgovornostjo do varčevalcev v njenih podružnicah zunaj Slovenije. V zvezi s tem je hrvaška vlada zagotovila kopijo poročila, ki ga je izdal Moody's leta 1997 in kaže, da je bilo premoženje Nove Ljubljanske banke, ki je bila ustanovljena s sredstvi Ljubljanske banke Ljubljana le nekaj let prej (glej 49. odstavek zgoraj), vredno okrog 3,7 milijarde USD.

88. Hrvaška vlada je tudi poudarila, da se je Memorandum o soglasju med Hrvaško in Slovenijo z dne 11. marca 2013, ki poziva k nadaljnjim pogajanjem o nasledstvu, nanašal samo na prihranke, ki so bili preneseni z zagrebške podružnice Ljubljanske banke Ljubljana na hrvaške banke v devetdesetih letih (glej 43. odstavek zgoraj). Zato v nasprotju s trditvami slovenske vlade memoranduma ni mogoče razumeti kot sprejetje stališča, da so vse "stare" devizne vloge v podružnicah Ljubljanske banke Ljubljana zunaj Slovenije nasledstveno vprašanje (glej 92. odstavek spodaj).

(c) Srbija

89. Srbska vlada je trdila, da je imela v skladu z mednarodnimi pravili o nasledstvu držav in Sporazumom o vprašanih nasledstva dolžnost, da se le pogaja v dobri veri glede vprašanja "starih" deviznih vlog v podružnicah Investbanke zunaj Srbije. V skladu s tem bi moralo Sodišče svojo analizo omejiti zgolj na vprašanje, ali je do takih pogajanj prišlo, ne da bi vsebinsko obravnavalo vprašanje, katera država bi morala vrniti prihranke pritožnikov. Če pa bi se Sodišče kljub temu odločilo, da obravnava to vprašanje, je srbska vlada trdila, da bi morala v tej zadevi odgovornost prevzeti Bosna in Hercegovina. Sklicevala se je na različne razloge, predvsem na teritorialno načelo in ukrepe, ki jih je ta država sprejela glede "starih" deviznih vlog (glej 24.–28. odstavek zgoraj). Trdila je tudi, da je imela Bosna in Hercegovina največ koristi od starih deviznih vlog v podružnici Investbanke v Tuzli. Tako je srbska vlada kot primer predložila kopijo posojilnih pogodb med tuzelsko podružnico Investbanke na eni strani ter bosansko-hercegovskim podjetjem, izpostavo srbske družbe, ki je bila v Bosni in Hercegovini, in rezidentom Bosne in Hercegovine na drugi strani.

90. Trditev slovenske vlade (glej 95. odstavek spodaj), da so devize končale na tujih računih NBJ ali v NBJ v Beogradu, ni bila dokazana. Srbska vlada je poudarila dejstvo, da so bile devize praviloma redeponirane pri NBJ na podlagi obračunske ali "pro forma" metode, ki ni zahtevala

fizičnega prenosa sredstev (glej 17. odstavek zgoraj). Poleg tega so bile devize, ki so bile prenesene na tuje račune NBJ, že razdeljene med države naslednice (glej 65. odstavek zgoraj).

91. Nazadnje je srbska vlada priznala, da so bili Šahdanovićeви prihranki zamrznjeni več let v skladu s srbsko zakonodajo (in sicer Zakonom o starih deviznih vlogah iz let 1998 in 2002), vendar je vztrajala, da je bil ukrep potreben za "zaščito likvidnosti državnih sredstev glede na zaostrene gospodarske razmere in finančni zlom države". Poleg tega to ni pomenilo pretiranega individualnega bremena za pritožnika. O vprašanju Šahdanovićevih prihrankov in prihrankov številnih drugih v podružnicah srbskih bank zunaj Srbije se morajo države naslednice SFRJ dogovoriti v pogajanjih o nasledstvu. Prav tako se je srbska vlada sklicevala na zadevo *Molnar Gabor proti Srbiji* (št. 22762/05, 8. december 2009), v kateri je Sodišče odločilo, da je zadevna zakonodaja vzpostavila pravično ravnotežje med splošnim interesom skupnosti in legitimnim zahtevkom pritožnika glede njegovih prvotnih prihrankov ter pravicami vseh drugih v enakem položaju.

(d) Slovenija

92. Slovenska vlada je trdila, da je vprašanje "starih" deviznih vlog v sarajevski podružnici Ljubljanske banke Ljubljana in podružnici Investbanke v Tuzli nasledstveno vprašanje. Glede tega se je med drugim sklicevala na Sporazum o vprašanjih nasledstva (glej 62 in 63. odstavek zgoraj) ter Memorandum o soglasju med Hrvaško in Slovenijo iz leta 2013 (glej 43. odstavek zgoraj). Po njenem mnenju bi zato moralo Sodišče svojo analizo omejiti zgolj na vprašanje, ali je do pogajanj v zvezi s tem vprašanjem prišlo v dobri veri, ne da bi vsebinsko obravnavalo vprašanje o tem, katera država bi morala vrniti prihranke pritožnikom. Če pa bi se Sodišče kljub temu odločilo, da obravnava to vprašanje, je slovenska vlada trdila, da bi morala odgovornost za "stare" devizne vloge v obravnavanih podružnicah prevzeti Bosna in Hercegovina na podlagi teritorialnega načela. Nadaljnji razlog za to je dejstvo, da Bosna in Hercegovina do leta 2004 ni izrecno izključila svoje odgovornosti za te prihranke (glej 24.–28. odstavek zgoraj).

93. Poleg tega je morala slovenska vlada Ljubljansko banko Ljubljana leta 1994 prestrukturirati, ker je bila tik pred stečajem. Vendar pa slovenska država ne more biti odgovorna za dolgove te banke samo zato, ker je postala njena lastnica zaradi sanacijskega postopka. Slovenska vlada je zatrjevala, da sicer nobena država ne bi mogla sanirati banke z negativnim kapitalom, ne da bi pri tem prevzela polno odgovornost za njen dolg. Trdila je, da Ljubljanska banka Ljubljana ni nikoli opravljala javnih funkcij, da ni nikoli ravnala po posebnih navodilih države glede neizplačevanja "starih" deviznih vlog pritožnikov in da je bila zavezana veljavnemu pravu (tj. slovenskemu pravu družb). Zgolj dejstvo, da je bila država lastnica družbe in jo je v tem

smislu nadzorovala, ni dovolj za pripisovanje njenih dejavnosti državi ali nalaganje odgovornosti za dolgove družbe državi na podlagi običajnega mednarodnega prava, kot je kodificirano v osnutkih členov o odgovornosti držav za mednarodna protipravna dejanja Komisije za mednarodno pravo.

94. Slovenska vlada je prav tako trdila, da ni bila dolžna sanirati sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana. Sklicevala se je na sheme zajamčenih vlog, ki so jih sprejele številne države članice Sveta Evrope, vključno z Belgijo, Francijo, Portugalsko, Švico, Veliko Britanijo in Nizozemsko, ki so jamstva za vloge zagotovile le podružnicam domačih bank na svojem ozemlju. Poleg tega se je sklicevala na sodbo E-16/11 Sodišča EFTE z dne 28. januarja 2013 (glej 71.–73. odstavek zgoraj). Sodišče EFTE je poudarilo, da imajo države "ob sistemski krizi široko diskrecijsko pravico pri sprejemanju temeljnih odločitev ekonomske politike". Enako velja na podlagi 1. člena Protokola št. 1.

95. Čeprav je bilo res, da so devize redno prenašali iz sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana v Narodno banko Slovenije, pa so del sredstev nato poslali nazaj v Sarajevo (glej 18. odstavek zgoraj). Sredstva, ki niso bila poslana nazaj v Sarajevo, so bila vodena kot terjatev sarajevske podružnice do NBJ in so bila fizično prenesena na tuje račune NBJ. V podporo svoji trditvi je slovenska vlada predložila dokumente, ki navajajo nekatere prenose deviz iz Ljubljane na račune NBJ pri tujih bankah (predvsem LBS Bank – New York in LHB Internationale Handelsbank A.G. Frankfurt, obe v lasti Ljubljanske banke Ljubljana, pa tudi na nekatere tuje komercialne banke) v obdobju pred razpadom SFRJ.

(e) Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija

96. Makedonska vlada je tako kot vladi Bosne in Hercegovine ter Hrvaške trdila, da je vprašanje prihrankov pritožnikov civilnopravne narave. Menila je, da glede na to, da ni bilo nobene povezave med pritožniki in makedonskimi oblastmi, očitno ni kršila konvencije.

C. Presoja velikega senata

1. Uporaba 1. člena Protokola št. 1

97. Kot je Sodišče že ugotovilo v 80. odstavku zgoraj, so devizne vloge, ki so predmet pritožb pritožnikov, "premoženje" v smislu 1. člena Protokola št. 1. Posledično se ta člen uporablja v obravnavanem primeru.

2. Skladnost s 1. členom Protokola št. 1

(a) Pravila, ki se uporabijo

98. Kot je Sodišče že večkrat navedlo, 1. člen Protokola št. 1 vsebuje tri pravila: prvo pravilo, določeno v prvem stavku prvega odstavka, je splošne

narave in izraža načelo mirnega uživanja premoženja; drugo pravilo iz drugega stavka prvega odstavka se nanaša na odvzem premoženja in določa pogoje za to; tretje pravilo, navedeno v drugem odstavku, priznava, da so države med drugim upravičene do nadzora nad uporabo premoženja v skladu s splošnim interesom. Drugo in tretje pravilo, ki se nanašata na določene primere poseganja v pravico do mirnega uživanja premoženja, je treba razlagati z vidika splošnega načela, izraženega v prvem pravilu (glej med drugimi zadevami *Sporrong in Lönnroth proti Švedski*, 23. september 1982, 61. odstavek, Serija A, št. 52; *Iatridis proti Grčiji* [VS], št. 31107/96, 55. odstavek, ESČP 1999-II; *Immobiliare Saffi proti Italiji* [VS], št. 22774/93, 44. odstavek, ESČP 1999-V; *Broniowski proti Poljski* [VS], št. 31443/96, 134. odstavek, ESČP 2004-V in *Vistiņš in Perepjolkins proti Latviji* [VS], št. 71243/01, 93. odstavek, 25. oktober 2012).

99. Sodišče v obravnavanem ugotavlja, da zaradi različnih ukrepov, sprejetih na nacionalni ravni, pritožniki več kot dvajset let niso mogli razpolagati s svojimi prihranki. Medtem ko bi bilo mogoče vsaj na začetku za zamrznitev bančnih računov šteti, da je namenjena nadzoru nad uporabo lastnine pritožnikov v smislu tretjega pravila, pa se lahko pojavi vprašanje, ali dejstvo, da s svojimi vlogami niso mogli razpolagati tako dolgo obdobje, ne pomeni "odvzema" v smislu drugega pravila. Vendar pa glede na ugotovitve v 77. do 81. odstavku zgoraj, da zakonodaja toženih držav ni razveljavila zahtevkov pritožnikov ali jim kako drugače odvzela pravne veljavnosti, kot tudi glede na načelno strinjanje toženih držav, da bi morali imeti imetniki vlog, kot so pritožniki, možnost razpolaganja s svojimi prihranki, ni mogoče trditi, da so bili pritožnikom formalno odvzeti njihovi prihranki. Zaradi teh razlogov Sodišče ne meni, da bi bilo mogoče vsebino zadeve jasno obravnavati kot *de facto* razlastnjenje. Na podlagi tega ter glede na kompleksnost pravnih in dejanskih vprašanj v tej zadevi Sodišče meni, da domnevne kršitve pravice do premoženja ni mogoče uvrstiti v točno določeno kategorijo (glej *Beyeler proti Italiji* [VS], št. 33202/96, 106. odstavek, ESČP 2000-I, in *Zolotas proti Grčiji* (št. 2), št. 66610/09, 47. odstavek, ESČP 2013). To zadevo je torej treba preučiti z vidika splošnega načela, določenega v prvem pravilu.

(b) Narava domnevne kršitve

100. Glavni cilj 1. člena Protokola št. 1 je zaščititi osebo pred neupravičenim poseganjem države v mirno uživanje njenega premoženja. Vendar pa mora na podlagi 1. člena konvencije vsaka pogodbenica "vsakomur v [njeni] pristojnosti zagotoviti pravice in svoboščine, določene v konvenciji". Izvajanje te splošne dolžnosti lahko vsebuje pozitivne obveznosti pri zagotavljanju učinkovitega uresničevanja pravic, ki jih zagotavlja konvencija. V smislu 1. člena Protokola št. 1 lahko te pozitivne obveznosti od države zahtevajo, da sprejme potrebne ukrepe za varstvo pravice do lastnine (glej *Broniowski*, navedeno zgoraj, 143. odstavek, z

nadaljnimi sklicevanji, in *Likvidējamā p/s Selga in Vasilevska proti Latviji* (sklep), št. 17126/02 in 24991/02, 94.–113. odstavek, 1. oktober 2013).

101. Vendar pa pozitivnih in negativnih obveznosti države iz 1. člena Protokola št. 1 ni mogoče natančno razmejiti. Načela, ki se uporabijo, pa so kljub temu podobna. Ne glede na to, ali se zadeva analizira z vidika pozitivnih obveznosti države ali z vidika vmešavanja javne oblasti, ki ga je treba upravičiti, se merila, ki se uporabijo, po vsebini ne razlikujejo. V obeh primerih se je treba osredotočiti na pravično ravnotežje, ki ga je treba vzpostaviti med nasprotujočimi si interesi posameznika in skupnosti kot celote. Prav tako velja, da so lahko cilji, navedeni v tej določbi, v določeni meri pomembni za presojo, ali je bilo doseženo ravnotežje med zahtevami javnega interesa in pritožnikovo temeljno pravico do lastnine. V obeh primerih ima država določeno polje proste presoje pri določanju korakov, ki jih je treba sprejeti za zagotovitev skladnosti s konvencijo (glej *Broniowski*, navedeno zgoraj, 144. odstavek, z nadaljnimi sklicevanji).

102. V obravnavani zadevi so se pritožniki pritožili, ker niso mogli dvigniti prihrankov s svojih računov pri zadevnih bankah. Njihove vloge niso bile dosegljive zaradi dejavnikov, kot so pomanjkanje sredstev v teh bankah, sprejetje zakona, ki je zamrznil račune, in nesprejetje ukrepov domačih oblasti, ki bi imetnikom vlog v istem položaju, kot so pritožniki, omogočili, da bi razpolagali s svojimi prihranki. Tako stanje je mogoče preučiti tudi z vidika poseganja v učinkovito uresničevanje pravice, zaščitene na podlagi 1. člena Protokola št. 1, ali pa z vidika pomanjkanja zagotovitve uresničevanja te pravice (glej zadevo *Zolotas* (št. 2), navedeno zgoraj, 40., 47. in 53. odstavek, v kateri je Sodišče ugotovilo, da je sporni ukrep pomenil vmešavanje, kot tudi, da je imela tožena država določene pozitivne obveznosti). Ob upoštevanju posebnih okoliščin te zadeve Sodišče meni, da je ni treba obravnavati strogo z vidika pozitivnih ali negativnih obveznosti toženih držav. Sodišče bo ugotovilo, ali je bilo ravnanje toženih držav – ne glede na to, ali je to ravnanje mogoče opredeliti kot vmešavanje ali kot neukrepanje ali kot mešanico obeh – upravičeno z vidika načel zakonitosti, legitimnega cilja in "pravičnega ravnotežja" (glej *Broniowski*, navedeno zgoraj, 146. odstavek).

(c) Ali so tožene države spoštovale načelo zakonitosti

103. Prva in najpomembnejša zahteva 1. člena Protokola št. 1 je zahteva po zakonitosti. Drugi stavek prvega odstavka dovoljuje odvzem premoženja le "v skladu s pogoji, ki jih določa zakon", drugi odstavek pa priznava, da imajo države z uveljavljanjem zakonov pravico nadzorovati uporabo premoženja. Poleg tega je vladavina prava, ki je eno od temeljnih načel demokratične družbe, neločljivo povezana z vsemi členi konvencije. Načelo zakonitosti predpostavlja tudi, da so veljavne določbe domačega prava dovolj dostopne, natančne in da je njihova uporaba predvidljiva (prav tam, 147. odstavek, z nadaljnimi sklicevanji).

104. Med strankami ni izrecno sporno, ali je bilo načelo zakonitosti v tej zadevi spoštovano. Sodišče ne vidi razloga, da bi ugotovilo drugače. Jasno je, da je imel sporni položaj, to je nezmožnost pritožnikov, da dvignejo svoje prihranke najmanj od razpada SFRJ dalje, pravno podlago v domačem pravu (glej predvsem 54.–58. odstavek zgoraj).

(d) Ali so tožene države zasledovale "legitimni cilj"

105. Kakršno koli poseganje v uživanje konvencijske pravice mora zasledovati legitimni cilj. Podobno velja v primerih, ki vključujejo pozitivno obveznost, ko mora za neukrepanje države obstajati legitimna utemeljitev. Načelo "pravičnega ravnotežja", ki je vsebovano v 1. členu Protokola št. 1, samo po sebi predpostavlja obstoj splošnega interesa skupnosti. Poleg tega je treba ponovno poudariti, da različna pravila, ki jih vsebuje 1. člen Protokola št. 1, niso medsebojno nepovezana ter da drugo in tretje pravilo obravnavata le določene primere poseganja v pravico do mirnega uživanja premoženja. Eden od učinkov tega je, da sta obstoj javnega interesa, ki ga zahteva drugi stavek, ali splošni interes iz drugega odstavka neposredni posledici načela, določenega v prvem stavku, zato mora biti poseganje v uresničevanje pravice do mirnega uživanja premoženja v smislu prvega stavka 1. člena Protokola št. 1 usmerjeno tudi k cilju javnega interesa (glej *Beyeler*, navedeno zgoraj, 111. odstavek).

106. Zaradi neposrednega poznavanja družbe in njenih potreb so domače oblasti načeloma v boljšem položaju kot mednarodni sodnik, da presodijo, kaj je "v javnem interesu". Po sistemu varstva, ki ga je vzpostavila konvencija, morajo domače oblasti opraviti prvo presojo, ali gre za vprašanje javnega pomena, zaradi katerega je upravičeno uporabiti ukrepe na področju uresničevanja pravice do lastnine. Ker ima zakonodajalec pri uresničevanju socialne in gospodarske politike široko polje proste presoje, bo Sodišče spoštovalo zakonodajalčevo presojo glede tega, kaj je v javnem interesu, razen če je ta presoja očitno neutemeljena (glej *Broniowski*, navedeno zgoraj, 149. odstavek, z nadaljnjimi sklicevanji). Sodišče je že ugotovilo, da ta logika nujno velja za take temeljne spremembe, kot so razpad države, ki mu sledi vojna, pojav, ki neizogibno vključuje uzakonitev obsežne gospodarske in socialne zakonodaje (glej *Suljagić*, navedeno zgoraj, 42. odstavek).

107. Sodišče glede na široko polje proste presoje ugotavlja, da je bilo v tej zadevi upoštevano tudi načelo legitimnega cilja. Po navedbah srbske vlade je bil cilj zaščititi likvidnost državnih sredstev glede na zaostrene gospodarske razmere in finančni zlom države (glej 91. odstavek zgoraj). Druge tožene države se o tem vprašanju niso izrekle. Vendar pa je Sodišče pripravljeno sprejeti, da so morale tožene države po razpadu SFRJ in poznejših oboroženih spopadih sprejeti ukrepe za zaščito svojih bančnih sistemov in domačih gospodarstev na splošno. Glede na celoten obseg starih deviznih vlog je jasno, da nobena od držav naslednic ni mogla dovoliti

nenadzorovanega dviga teh prihrankov. Sodišče bo tako nadaljevalo obravnavo ključnega vprašanja, in sicer ali je bilo doseženo "pravično ravnotežje" med splošnim interesom in pravicami pritožnikov na podlagi 1. člena Protokola št. 1.

(e) Ali so tožene države spoštovale načelo "pravičnega ravnotežja"

(i) Splošna načela

108. Pri poseganju v mirno uživanje premoženja in neukrepanju je treba doseči pravično ravnotežje med zahtevami splošnega interesa skupnosti in zahtevami po varstvu temeljnih pravic posameznika. Z drugimi besedami, Sodišče mora v vsaki zadevi, ki vključuje domnevno kršitev 1. člena Protokola št. 1, ugotoviti, ali je morala zadevna oseba zaradi ukrepanja ali neukrepanja države nositi nesorazmerno in pretirano breme. Pri presoji skladnosti s to zahtevo mora Sodišče opraviti celovit pregled različnih obravnavanih interesov, pri čemer mora upoštevati, da je konvencija namenjena varovanju pravic, ki so "praktične in učinkovite". V tem smislu je treba poudariti, da je negotovost, pa naj gre za zakonodajno ali upravno negotovost ali za negotovost, ki izhaja iz prakse oblasti, dejavnik, ki ga je treba upoštevati pri presoji ravnanja države. Kadar gre za vprašanje splošnega interesa, mora državna oblast ravnati pravočasno, primerno in dosledno (glej *Broniowski*, navedeno zgoraj, 147.–151. odstavek).

(ii) Uporaba splošnih načel pri obravnavani zadevi

109. Senat je v svojem sklepu z dne 17. oktobra 2011, v katerem je pritožbo razglasil za sprejemljivo, ugotovil, da zakonsko jamstvo SFRJ v zvezi s starimi deviznimi vlogami v obravnavanih bankah ni bilo aktivirano do razpada SFRJ in da se zato relevantna odgovornost ni prenesla s teh bank na SFRJ. Poleg tega so v skladu s civilnim pravom SFRJ in po podatkih iz sodnega registra vse podružnice Ljubljanske banke Ljubljana in Investbanke ob razpadu SFRJ delovale v imenu in za račun matičnih bank. Zato senat ugotavlja, da sta bili Ljubljanska banka Ljubljana in Investbanka še naprej odgovorni za "stare" devizne vloge v vseh svojih podružnicah do razpada SFRJ (glej 67. odstavek sodbe senata).

110. Stranke so v bistvu sprejele to ugotovitev v svojih vlogah glede utemeljenosti pred senatom in tudi pozneje v svojih vlogah pred velikim senatom.

111. Veliki senat se strinja z ugotovitvijo senata in jo potrjuje.

112. Sodišče tudi ugotavlja, da sta bili Ljubljanska banka Ljubljana in Investbanka po razpadu SFRJ še naprej odgovorni za "stare" devizne vloge v svojih bosansko-hercegovskih podružnicah. Domače pravo in praksa, opisana v 44., 45., 49. in 51. odstavku zgoraj, to nedvomno potrjujeta. Predvsem so domača sodišča v Sloveniji in Srbiji še naprej obravnavala

staro Ljubljansko banko Ljubljana in Investbanko kot odgovorni za "stare" devizne vloge v njihovih podružnicah v tujini.

113. Res je, da je bila po podatkih iz sodnega registra v obdobju 1993–2004 bosansko-hercegovska banka, imenovana Ljubljanska banka Sarajevo, tudi odgovorna za "stare" devizne vloge v sarajevski podružnici Ljubljanske banke Ljubljana. Kljub temu pa so domača sodišča v Bosni in Hercegovini ter Sloveniji presodila, da je bil izpodbijani vpis v sodni register med vojno ves čas nezakonit (glej 30.–35. odstavek in 51. odstavek zgoraj). Zato je bil izbrisan iz registra. Sodišče ne vidi razloga, da se v tem pogledu ne bi strinjalo z domačimi sodišči. Že večkrat je namreč razsodilo, da morajo prvenstveno domača sodišča razrešiti vprašanja razlage domačega prava, tako da je vloga Sodišča omejena na preverjanje, ali so učinki take razlage združljivi s konvencijo (glej *Waite in Kennedy proti Nemčiji* [VS], št. 26083/94, 54. odstavek, ESČP 1999-I; *Nejdet Šahin in Perihan Šahin proti Turčiji* [VS], št. 13279/05, 49. odstavek, 20. oktober 2011, in *Vučković in drugi proti Srbiji* [VS], št. 17153/11, 80. odstavek, 25. marec 2014).

114. Potem ko je bilo ugotovljeno, da sta bili in še vedno sta Ljubljanska banka Ljubljana in Investbanka odgovorni za "stare" devizne vloge v svojih bosansko-hercegovskih podružnicah, je treba preučiti, tako kot je to storil senat, ali sta bili Slovenija in Srbija odgovorni, da banki nista plačali dolga pritožnikom. V zvezi s tem Sodišče ponovno poudarja, da je lahko država odgovorna za dolgove družbe v državni lasti tudi, če je družba ločena pravna oseba, pod pogojem, da ne uživa zadostne institucionalne in funkcionalne neodvisnosti od države, ki bi jo odvezala odgovornosti po konvenciji (glej med številnimi drugimi zadevami *Mykhaylenky in drugi proti Ukrajini*, št. 35091/02 in druge, 43.–46. odstavek, ESČP 2004-XII; *Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei proti Moldaviji*, št. 39745/02, 17.–19. odstavek, 3. april 2007; *Yershova proti Rusiji*, št. 1387/04, 54.–63. odstavek, 8. april 2010, in *Kotov*, navedeno zgoraj, 92.–107. odstavek). Ključna merila, uporabljena v omenjenih primerih za ugotovitev, ali je država dejansko odgovorna za take dolgove, so bila: pravni status družbe (po javnem ali zasebnem pravu); narava dejavnosti (javna funkcija ali običajni gospodarski posli); kontekst delovanja (kot je monopol ali znatno regulirano poslovanje); institucionalna neodvisnost (obseg državnega lastništva) in njena neodvisnost delovanja (obseg državnega nadzora in kontrole).

115. Dodatni dejavniki, ki jih je treba upoštevati, so: ali je država neposredno odgovorna za finančne težave družbe, ali je izčrpala korporativna sredstva na škodo družbe in njenih deležnikov, ali ji ni uspelo ohraniti strogo poslovnega odnosa z družbo oz. ali je kako drugače zlorabila korporacijsko organiziranost (glej *Anokhin proti Rusiji* (sklep), št. 25867/02, 31. maj 2007, in *Khachatryan proti Armeniji*, 51.–55. odstavek, št. 31761/04, 1. december 2009). Nazadnje je Sodišče glede družb v okviru ureditve, za katero je značilna družbena lastnina, ki se je v SFRJ na široko

uporabljala in se še vedno uporablja v Srbiji, odločilo, da na splošno ne uživajo "zadostne institucionalne in funkcionalne neodvisnosti od države", ki bi jih odvezala njihove odgovornosti po konvenciji (glej med številnimi drugimi zadevami *R. Kačapor in drugi*, navedeno zgoraj, 96.–99. odstavek, in *Zastava It Turs proti Srbiji* (sklep), št. 24922/12, 19.–23. odstavek, 9. april 2013).

116. Čeprav se je zgoraj navedena sodna praksa razvila v zvezi z družbami, ki niso bile finančne ustanove, Sodišče meni, da velja tudi za obravnavane banke v tej zadevi. V zvezi s tem Sodišče ugotavlja, da ima Ljubljansko banko Ljubljana v državni lasti Slovenija in da jo upravlja slovenska vladna agencija – Sklad za nasledstvo (glej 49. odstavek zgoraj). Poleg tega je ključnega pomena, da je na podlagi spremembe Ustavnega zakona iz leta 1991 Slovenija prenesla večino premoženja te banke na novo banko v škodo banke in njenih deležnikov (prav tam). Država je torej ravnala s premoženjem Ljubljanske banke Ljubljana po svoji volji (primerjaj *Khachatryan*, navedeno zgoraj, 51. odstavek). Veliki senat se zato strinja z ugotovitvijo senata, da obstajajo zadostni razlogi, da se Slovenija šteje za odgovorno za dolg Ljubljanske banke Ljubljana do pritožnikov Ališičeve in Sadžaka, in potrjuje to ugotovitev. V zvezi s tem Sodišče tudi ugotavlja obstoj nekaterih dokazov v zadevi, ki kažejo, da je večina sredstev iz sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana končala v Sloveniji (glej 18. odstavek zgoraj).

117. V zvezi z Investbanko Sodišče ugotavlja, da je prav tako v lasti države, in sicer Srbije, in da je pod nadzorom srbske vladne agencije – Agencije za osiguranje depozita Srbije (glej 47. odstavek zgoraj). Še pomembnejše je, da je morala banka v skladu z Zakonom o privatizaciji iz leta 2001 odpisati svoje precejšnje terjatve do podjetij v državni in družbeni lasti v škodo banke in njenih deležnikov (prav tam). Srbija je tako kot Slovenija v zvezi z Ljubljansko banko Ljubljana ravnala s premoženjem Investbanke tako, kot se ji je zdelo primerno. Veliki senat se zato strinja z ugotovitvijo senata, da obstajajo zadostni razlogi, da se Srbija šteje za odgovorno za dolg Investbanke do pritožnika Šahdanovića, in potrjuje to ugotovitev.

118. Sodišče želi poudariti, da so te ugotovitve omejene na okoliščine obravnavane zadeve in ne pomenijo, da nobena država nikdar ne bo mogla sanirati bankrotirane banke, ne da bi pri tem prevzela neposredno odgovornost za njen dolg na podlagi 1. člena Protokola št. 1 (glej *Kotov*, navedeno zgoraj, 116. odstavek, in *Anokhin*, navedeno zgoraj), pa tudi ne, kot je navajala Slovenija (glej 93. in 94. odstavek zgoraj), da ta določba zahteva, da so tuje podružnice domačih bank vedno vključene v domače sheme zajamčenih vlog. Sodišče meni, da je ta zadeva posebna zaradi naslednjih razlogov. Prvič, ko so pritožniki položili denar, je SFRJ še obstajala in obravnavane podružnice niso bile tuje podružnice. Poleg tega je bila Ljubljanska banka Ljubljana v državni lasti še pred svojo sanacijo.

Dejansko sta bili ta banka in Investbanka vedno v državni ali družbeni lasti. Tako je obravnavani primer očitno drugačen od običajnega primera sanacije insolventne zasebne banke. Sodba Sodišča EFTE, na katero se sklicuje slovenska vlada, je za to zadevo neznatnega pomena, saj se nanaša na sanacijo propadle zasebne banke v posebnem pravnem okviru, ki velja za Islandijo. Poleg tega so tiste varčevalce v primerjavi z obravnavanimi pritožniki že izplačale nizozemske in britanske oblasti (glej 71.–73. odstavek zgoraj).

119. Sodišče tudi ni prezrlo sklicevanja srbske vlade na zadevo *Molnar Gabor* (glej 91. odstavek zgoraj). Vendar pa je v tej zadevi Sodišče preučilo določbe srbskih zakonov o starih deviznih vlogah v zvezi s tistimi varčevalci, ki so drugače kot obravnavani pritožniki izpolnjevali pogoje, da jim srbske oblasti postopno izplačujejo njihove prihranke. Sodišče je menilo, da so glede na zaostren položaj srbskega gospodarstva v tistem času in polje proste presoje, ki jo imajo države v zvezi z zadevami, ki vključujejo gospodarsko politiko, izpodbijane določbe vzpostavile pravično ravnotežje med splošnim interesom in pravicami pritožnika. V nasprotju s tem pa pritožnik Šahdanović ni izpolnjeval pogojev, da bi mu srbske oblasti postopno izplačevale prihranke. Tako je treba obravnavano zadevo razlikovati od zadeve *Molnar Gabor*.

120. Potem ko je Sodišče ugotovilo, da je Slovenija odgovorna za dolg Ljubljanske banke Ljubljana do Ališičeve in Sadžaka ter da je Srbija odgovorna za dolg Investbanke do Šahdanovića, mora še preučiti, ali obstaja kakršenkoli dober razlog za to, da ti dve državi nista poplačali pritožnikov že toliko let. Razlaga srbske in slovenske vlade za zamudo je v bistvu ta, da mednarodno pravo o nasledstvu držav zahteva le, da se države naslednice o vprašanih nasledstva pogajajo v dobri veri, ne da bi za reševanje takih vprašanj nalagalo kakršne koli roke. Poleg tega sta vladi trdili, da je bilo njuno vztrajanje pri odgovornosti Bosne in Hercegovine za "stare" devizne vloge v bosansko-hercegovskih podružnicah slovenskih in srbskih bank med pogajanjem o nasledstvu v celoti skladno z glavnim načelom mednarodnega prava o nasledstvu držav – načelom teritorialnosti.

121. Sodišče se ne strinja s predlogom Slovenije in Srbije, da je treba za prihranke pritožnikov uporabiti načelo teritorialnosti. Kadar gre za državne dolgove, je v skladu z mednarodnim pravom o nasledstvu držav vodilno načelo "pravične razdelitve". Čeprav je res, da Resolucija o nasledstvu držav glede vprašanj premoženja in dolgov, ki jo je pripravil Inštitut za mednarodno pravo leta 2001, določa, da se načelo teritorialnosti uporablja zlasti za lokalne dolgove, pa prihranki pritožnikov očitno niso bili v tej kategoriji državnih dolgov (glej 60. odstavek zgoraj). Prav tako se Sodišče ne strinja s predlogom Slovenije in Srbije, da mednarodno pravo zahteva samo, da se o nasledstvenih vprašanih pogaja; določa tudi, da se morajo državni dolgovi pravično razdeliti, če sporazum ni dosežen (prav tam).

122. Poleg tega je treba poudariti, da bi pravična razdelitev spornega dolga v tej zadevi zahtevala celovito oceno premoženja in dolgov nekdanje države ter velikosti deležev, ki so bili do zdaj dodeljeni vsaki državi naslednici. To vprašanje pa daleč presega obseg obravnavane zadeve in ni v pristojnosti Sodišča (glej *Kovačić in drugi*, navedeno zgoraj, 256. odstavek).

123. Vendar pa pogajanja o nasledstvu niso preprečevala državam naslednicam, da bi sprejele ukrepe na državni ravni, katerih cilj je bil zaščititi interese varčevalcev, kot so obravnavani pritožniki. Hrvaška vlada je izplačala velik del starih deviznih vlog svojih državljanov v zagrebški podružnici Ljubljanske banke Ljubljana (glej 43. odstavek zgoraj), makedonska vlada pa je poplačala celotni znesek "starih" deviznih vlog v skopski podružnici te banke (glej 52. odstavek). Kljub temu pa obe vladi nista nikdar opustili stališča, da naj bi se Slovenija navsezadnje štela za odgovorno, in še vedno zahtevata odškodnino (zlasti v okviru pogajanj o nasledstvu) za zneske, izplačane na meddržavni ravni. Hkrati je slovenska vlada izplačala celotno vsoto "starih" deviznih vlog v domačih podružnicah Investbanke in drugih tujih bank (glej 48. odstavek zgoraj), srbska vlada pa se je strinjala, da bo izplačala "stare" devizne vloge v tujih podružnicah srbskih bank (kot je tuzelska podružnica Investbanke) tistim, ki so imeli državljanstvo katere koli države razen držav naslednic SFRJ (glej 45. odstavek zgoraj). To kaže, da so se našle rešitve glede nekaterih kategorij varčevalcev s "starimi" deviznimi vlogami v spornih podružnicah, ne pa tudi glede obravnavanih pritožnikov.

124. Čeprav je nekatere zamude v izjemnih okoliščinah mogoče upravičiti (glej *Merzhoyev*, navedeno zgoraj, 56. odstavek, in *mutatis mutandis Immobiliare Saffi*, navedeno zgoraj, 69. odstavek), pa Sodišče ugotavlja, da so obravnavani pritožniki morali predolgo čakati. Zato ni prepričano, da so oblasti Slovenije in Srbije ne glede na svoje široko polje proste presoje na tem področju, kot je omenjeno v 106. odstavku zgoraj, vzpostavile pravično ravnotežje med splošnim interesom skupnosti in lastninsko pravico pritožnikov, ki so morali nositi nesorazmerno breme.

125. Zaradi vseh navedenih razlogov Sodišče zaključuje, da je Slovenija kršila 1. člen Protokola št. 1 v zvezi z Ališičevo in Sadžakom, da je Srbija kršila ta člen v zvezi s Šahdanovićem ter da druge tožene države niso kršile tega člena.

III. ZATRJEVANA KRŠITEV 13. ČLENA KONVENCIJE

126. 13. člen konvencije določa:

"Vsakdo, čigar pravice in svoboščine, zajamčene s to konvencijo, so kršene, ima pravico do učinkovitih pravnih sredstev pred domačimi oblastmi, in to tudi, če je kršitev storila uradna oseba pri opravljanju uradne dolžnosti."

A. Zaključki senata

127. Po preučitvi več pravnih sredstev je senat sklenil, da pritožniki v zvezi z vsebino pritožbenih navedb niso imeli na voljo učinkovitega pravnega sredstva. Zato je zavrgel ugovore vlad v zvezi z neizčrpanjem notranjepravnih sredstev pritožnikov. Ker je senat odločil, da je Slovenija odgovorna za "stare" devizne vloge v sarajevski podružnici Ljubljanske banke Ljubljana, Srbija pa za "stare" devizne vloge v tuzelski podružnici Investbanke, je ugotovil, da je Slovenija kršila 13. člen glede Ališičeve in Sadžaka, Srbija glede Šahdanovića ter da tega člena ni kršila nobena druga tožena država (glej 83.–90. odstavek sodbe senata).

B. Navedbe strank

1. Pritožniki

128. Pritožniki so trdili, da v zvezi z vsebino pritožbenih navedb niso imeli na voljo učinkovitega pravnega sredstva, ne da bi pri tem navedli podrobnosti.

2. Tožene vlade

129. Samo slovenska vlada je navedla, da so pritožniki imeli na voljo učinkovita notranjepravna sredstva, zlasti tožbo proti stari Ljubljanski banki pred slovenskimi sodišči. Pritožniki bi lahko vložili tožbe proti stari Ljubljanski banki na hrvaških sodiščih, na katerih je več kot 500 strank zagrebške podružnice stare Ljubljanske banke dobilo tožbe proti stari Ljubljanski banki in so bile trinšestdesetim od njih izplačane njihove "stare" devizne vloge iz prisilne prodaje premoženja te banke, ki je bilo na Hrvaškem (glej 43. odstavek zgoraj).

130. Druge tožene vlade so priznale, da pritožniki niso imeli na voljo učinkovitih pravnih sredstev. Bosansko-hercegovaška vlada je dodala, da čeprav bi pritožniki pridobili sodbe, ki bi stari Ljubljanski banki naložile izplačilo "starih" deviznih vlog, nobena od takih odločitev po vsej verjetnosti ne bi bila izvršena, saj je po zakonodaji iz 1994 ta banka ostala brez zadostnega premoženja (glej 49. odstavek zgoraj). Hrvaška vlada je trdila, da bi bila tožba proti stari Ljubljanski banki na hrvaških sodiščih prav tako brez učinka, saj ta banka na Hrvaškem nima več nobenega premoženja (glej 43. odstavek zgoraj).

C. Presoja velikega senata

131. Sodišče je ob mnogih priložnostih odločilo, da 13. člen na nacionalni ravni zagotavlja razpoložljivost pravnega sredstva za uveljavljanje vsebine pravic iz konvencije ne glede na obliko, v kateri so pravna sredstva zagotovljena v domačem pravnem redu. Ta določba torej zahteva zagotovitev notranjepravnega sredstva, s katerim je mogoče doseči vsebinsko obravnavo "verjetnega zahtevka" po konvenciji in dodelitev primerne zadoščenja. Čeprav je obseg obveznosti pogodbenic po 13. členu odvisen od narave pritožnikovih trditev, mora biti pravno sredstvo, ki ga zahteva 13. člen, učinkovito v praksi in pravnem redu. "Učinkovitost pravnega sredstva" v smislu 13. člena ni odvisna od gotovosti ugodnega izida v korist pritožnika. Tudi ni nujno, da je "organ", naveden v omenjeni določbi, pravosodni organ; če to ni, so njegova pooblastila in jamstva, ki jih daje, pomembna pri odločanju, ali je razpoložljivo sredstvo učinkovito. Tudi če eno pravno sredstvo samo po sebi ne zadosti zahtevam iz 13. člena, lahko to doseže skupek pravnih sredstev, določenih z notranjim pravom (glej *Kudla proti Poljski* [VS], št. 30210/96, 157. odstavek, ESČP 2000-XI).

132. Sodišče glede civilnih tožb proti stari Ljubljanski banki na slovenskih sodiščih ugotavlja, da je Okrožno sodišče v Ljubljani izdalo številne odločbe, ki stari Ljubljanski banki nalagajo izplačilo "starih" deviznih vlog v njeni sarajevski podružnici skupaj z obrestmi (glej 51. odstavek zgoraj). Vendar slovenska vlada ni izkazala, da je bila vsaj ena taka sodba izvršena. Zato do zdaj še ni izkazano, da bi to pravno sredstvo pritožnikom lahko zagotovilo primerno in zadostno zadoščenje.

133. Glede civilnih tožb proti tej banki na hrvaških sodiščih je iz dokumentov, ki so na voljo Sodišču, ugotovljeno, da stara Ljubljanska banka na Hrvaškem nima več nobenega premoženja. Zaradi tega to pravno sredstvo pritožnikom ni dajalo razumnih obetov za uspeh.

134. Sodišče se je seznanilo s trditvijo slovenske vlade, da v tej zadevi ni bilo obveznosti zagotovitve notranjepravnega sredstva, ker 13. člen ne zahteva pravnega sredstva, s katerim bi bilo mogoče pred nacionalnim organom izpodbijati zakone države pogodbenice zaradi njihove neskladnosti s konvencijo. Čeprav je ta razlaga 13. člena pravilna (glej *Roche proti Združenemu kraljestvu* [VS], št. 32555/96, 137. odstavek, ESČP 2005-X; *Sejdić in Finci proti Bosni in Hercegovini* [VS], št. 27996/06 in 34836/06, 60. odstavek, ESČP 2009, in *Paksas proti Litvi* [VS], št. 34932/04, 114. odstavek, ESČP 2011), se sedanji pritožniki dejansko niso pritožili zaradi notranje zakonodaje toženih držav ali zaradi katerega sprejetega sklepa ali ukrepa. Pritožili so se, ker jim tožene države niso tako ali drugače zagotovile izplačila njihovih prihrankov. Zato bi bilo treba učinkovito pravno sredstvo zagotoviti.

135. Glede Investbanke Sodišče ugotavlja, da Srbija ni ugovarjala temu, da Šahdanović ni imel na voljo učinkovitega pravnega sredstva.

136. Veliki senat zato ugotavlja, kar je ugotovil tudi senat, da je Slovenija kršila 13. člen glede Ališićeve in Sadžaka ter Srbija glede Šahdanovića. Poleg tega je ugotovil, da 13. člena ni kršila nobena druga tožena država.

IV. ZATRJEVANA KRŠITEV 14. ČLENA KONVENCIJE

137. 14. člen konvencije se glasi:

"Uživanje pravic in svoboščin, določenih s to konvencijo, je zagotovljeno vsem ljudem brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnostni ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine."

138. Čeprav so se pritožniki sklicevali na ta člen, svojih trditev v vlogah velikemu senatu niso razvili. Navedbe vlad so v tem pogledu enako omejene. Zaradi tega veliki senat soglaša s senatom, da glede Srbije in Slovenije zadeve ni treba preučiti z vidika 14. člena ter da druge tožene države tega člena niso kršile.

V. UPORABA 46. ČLENA KONVENCIJE

139. Relevantne določbe 46. člena konvencije se glasijo:

"1. Visoke pogodbenice se obvezujejo, da bodo spoštovale končno sodbo Sodišča v vsaki zadevi, v kateri nastopajo kot stranke.

2. Končna sodba Sodišča se pošlje Odboru ministrov, ki nadzoruje njeno izvršitev."
..."

A. Zaključki senata

140. Senat je v tej zadevi uporabil postopek pilotne sodbe in navedel nekatere splošne ukrepe (glej 98.–101. odstavek sodbe senata).

B. Navedbe strank

141. Uporabi postopka pilotne sodbe v tej zadevi sta nasprotovali samo srbska in slovenska vlada zlasti zato, ker naj ne bi mogli preveriti stanja na "starih" deviznih računih v podružnicah Ljubljanske banke Ljubljana in Investbanke v drugih toženih državah brez pomoči teh držav. Vladi Bosne in Hercegovine ter Hrvaške sta trdili, da imata srbska in slovenska vlada na voljo vse zahtevane podatke.

C. Presoja velikega senata

1. Splošna načela

142. Sodišče ponovno poudarja, da 46. člen konvencije, kakor se razlaga v luči 1. člena, toženim državam nalaga dolžnost, da pod nadzorom Odbora ministrov sprejmejo ustrezne splošne oziroma posamične ukrepe za varovanje pravic pritožnikov, za katere je Sodišče ugotovilo, da so bile kršene. Take ukrepe je treba sprejeti tudi glede drugih oseb, ki so v enakem položaju kot pritožniki, zlasti z rešitvijo problemov, ki so pripeljali do ugotovitev Sodišča (glej *Lukenda proti Sloveniji*, št. 23032/02, 94. odstavek, ESČP 2005-X). To obveznost je poudaril tudi Odbor ministrov pri nadzoru nad izvrševanjem sodb Sodišča (glej ResDH(97)336, IntResDH(99)434, IntResDH(2001)65 in ResDH(2006)1).

143. Da bi Sodišče omogočilo učinkovito izvrševanje svojih sodb, lahko sprejme postopek pilotne sodbe, ki mu omogoča jasno opredelitev strukturnih problemov kot podlage za kršitve in oblikovanje ukrepov, ki jih morajo tožene države uporabiti zaradi njihove odprave (glej Resolucijo Res(2004)3 Odbora ministrov o sodbah, ki razkrivajo osnovni sistemski problem, z dne 12. maja 2004; 61. člen Poslovnika Sodišča in *Broniowski*, navedeno zgoraj, 189.–194. odstavek). Namen tega postopka je omogočiti najhitrejšo in najučinkovitejšo odpravo nepravilnosti, ki v nacionalnem pravnem redu vplivajo na varstvo posameznih pravic iz konvencije (glej *Wolkenberg in drugi proti Poljski* (sklep), št. 50003/99, 34. odstavek, ESČP 2007-XIV). Medtem ko bi moralo imeti ukrepanje države za cilj predvsem odpravo omenjenih nepravilnosti, in če je potrebno, uvedbo učinkovitih pravnih sredstev v zvezi s spornimi kršitvami, to lahko vključuje tudi *ad hoc* rešitve, skladne z zahtevami konvencije, kakor so prijateljske poravnave s pritožniki ali enostranski predlogi za popravo posledic kršitev. Sodišče se lahko odloči za odlog obravnave podobnih zadev in s tem toženim državam ponudi priložnost, da jih rešijo na različne omenjene načine (glej na primer *Burdov proti Rusiji* (št. 2), št. 33509/04, 127. odstavek, ESČP 2009). Če tožena država po pilotni sodbi ne sprejme takih ukrepov in še naprej krši konvencijo, Sodišče nima druge izbire, kakor da obravnava vse podobne pritožbe, ki so mu bile predložene v reševanje, in o njih zaradi zagotovitve učinkovitega spoštovanja konvencije tudi rzsodi (glej *E. G. proti Poljski* (sklep), št. 50425/99, 28. odstavek, ESČP 2008, ter *Kurić in drugi proti Sloveniji* (pravično zadoščenje) [VS], št. 26828/06, 136. odstavek, ESČP 2014).

2. Uporaba splošnih načel v obravnavani zadevi

144. Kršitve, ki jih je Sodišče ugotovilo v tej zadevi, vplivajo na veliko ljudi. V postopku reševanja pred Sodiščem je več kot 1.850 podobnih pritožb, vloženih v imenu več kot 8.000 pritožnikov. Nanašajo se na "stare"

devizne vloge v sarajevski in zagrebški podružnici Ljubljanske banke Ljubljana ter na devizne vloge v podružnicah več srbskih bank v Srbiji ali zunaj nje (glej 46. odstavek zgoraj). Poleg tega gre za več tisoč potencialnih pritožnikov. Zaradi tega veliki senat soglaša s senatom, da je v tej zadevi primerno uporabiti postopek pilotne sodbe ne glede na nasprotovanja srbske in slovenske vlade v zvezi s tem.

145. Sodišče glede na okoliščine systemske narave, ki jih je opredelilo, meni, da je za izvršitev te sodbe nedvomno potrebna uvedba splošnih ukrepov na nacionalni ravni.

146. Zlasti Slovenija mora v enem letu in pod nadzorom Odbora ministrov sprejeti vse potrebne ukrepe, vključno s spremembami zakonodaje, da bodo lahko Ališićeva, Sadžak in vsi drugi, ki so v enakem položaju kakor onadva, dobili izplačane "stare" devizne vloge pod enakimi pogoji kakor tisti, ki so imeli take vloge v domačih podružnicah slovenskih bank (ti pogoji so navedeni v 48. odstavku zgoraj). V istem roku in pod nadzorom Odbora ministrov mora Srbija sprejeti vse potrebne ukrepe, vključno s spremembami zakonodaje, da bodo lahko Šahdanović in vsi drugi, ki so v enakem položaju kakor on, dobili izplačane "stare" devizne vloge pod enakimi pogoji kakor srbski državljani, ki so imeli take vloge v domačih podružnicah srbskih bank (ti pogoji so navedeni v 45. odstavku zgoraj).

147. Treba je poudariti, da zgoraj omenjeni ukrepi ne veljajo za tiste, ki so jim bile – čeprav so v enakem položaju kot obravnavani pritožniki – "stare" devizne vloge že v celoti izplačane, kot na primer za tiste, ki so jih lahko dvignili iz humanitarnih razlogov (glej 25. in 44. odstavek zgoraj) ali so jih uporabili v procesu privatizacije v FBiH (glej 32. odstavek zgoraj) ali ki sta jim njihove devizne vloge izplačali hrvaška in makedonska vlada v zagrebški in skopski podružnici Ljubljanske banke Ljubljana (glej 43. in 52. odstavek zgoraj). Srbija in Slovenija lahko te osebe izključita iz svojih shem. Če pa je bil tako povrnjen samo del "starih" deviznih vlog nekoga, sta Srbija in Slovenija zdaj odgovorni za izplačilo preostanka (Srbija za "stare" devizne vloge v vseh podružnicah srbskih bank in Slovenija za take vloge v vseh podružnicah slovenskih bank ne glede na državljanstvo posameznega varčevalca ali lokacijo podružnice).

148. Da bi srbski in slovenski organi lahko verificirali stanje na računih pritožnikov, morajo pritožniki in vsi, ki so v enakem položaju kot oni, izpolniti zahteve verifikacijskih postopkov, ki jih bosta vzpostavili ti državi. V skladu s predhodno navedenim noben zahtevek ne sme biti zavrnjen zgolj zato, ker ni mogoče predložiti izvornikov pogodb ali hranilnih knjižic (zaradi poteka časa in vojn, ki so na različne načine prizadele toliko ljudi) pod pogojem, da lahko te osebe svoje zahtevke dokažejo z drugačnimi sredstvi. Poleg tega bi morale biti za vse odločitve, sprejete v postopku verifikacije, zagotovljeno sodno varstvo.

149. Čeprav ni dvoma, da je pri vseh prizadetih osebah nezmožnost razpolaganja z njihovimi "starimi" deviznimi prihranki v več kot dvajsetih letih povzročila stisko in razočaranje, Sodišče trenutno ne ocenjuje, da bi bilo treba kot splošni ukrep predpisati, da morata Srbija in Slovenija vsem tem osebam zagotoviti ustrezno zadoščenje za to škodo. Če katera od obeh držav ne bo izvedla ukrepov, navedenih v 146. odstavku zgoraj, in bo še naprej kršila konvencijo, lahko Sodišče ponovno obravnava vprašanje zadoščenja v primerni prihodnji zadevi proti določeni državi (glej *Suljagić*, navedeno zgoraj, 64. odstavek).

150. Nazadnje Sodišče odloži obravnavanje podobnih zadev proti Srbiji in Sloveniji za eno leto (glej *Suljagić*, navedeno zgoraj, 65. odstavek). Ta odločitev ne vpliva na možnost Sodišča, da vsako tako zadevo kadar koli razglasi za nesprejemljivo ali da jo izbriše s svojega seznama v skladu s konvencijo.

VI. UPORABA 41. ČLENA KONVENCIJE

151. 41. člen konvencije določa:

"Če Sodišče ugotovi, da je prišlo do kršitve konvencije ali njenih protokolov, in če notranje pravo visoke pogodbenice dovoljuje le delno zadoščenje, Sodišče oškodovani stranki, če je potrebno, nakloni pravično zadoščenje."

A. Škoda

152. Pritožniki so zahtevali izplačilo svojih "starih" deviznih vlog skupaj z obrestmi kot premoženjsko škodo. Sodišče je v zvezi s tem v 146. odstavku že določilo vse potrebno.

153. Nadalje je vsak pritožnik zahteval po 4.000 evrov (EUR) za nepremoženjsko škodo.

154. V zvezi z zahtevki pritožnikov niso vlade v svojih vlogah pred velikim senatom podale nikakršnih navedb.

155. Veliki senat podobno kot senat priznava, da je nezmožnost pritožnikov, da prosto razpolagajo s svojimi "starimi" deviznimi prihranki v več kot dvajsetih letih, gotovo povzročila stisko in nezadovoljstvo. Njihovo stisko in nezadovoljstvo je neizogibno še poslabšalo tudi prevzemanje truda in bremena nastopanja – vsaj do določene mere – v imenu vseh drugih, ki so bili v enakem položaju kot pritožniki (glej *Hutten-Czapska proti Poljski* [VS], št. 35014/97, 248. odstavek, ESČP 2006-VIII). Zato Sodišče na podlagi načela pravičnosti, kakor to zahteva 41. člen konvencije, prisodi zahtevane zneske (4.000 EUR Ališićevi in enak znesek Sadžaku, katerih plačilo se naloži Sloveniji, in znesek 4.000 EUR Šahdanoviću, katerega plačilo se naloži Srbiji).

B. Stroški in izdatki

156. Pritožniki so zahtevali tudi 27.351 EUR za stroške postopka pred Sodiščem.

157. Vse vlade so trdile, da je zahtevek previsok in neutemeljen.

158. V skladu s sodno prakso Sodišča je pritožnik upravičen do povrnitve stroškov, če dokaže, da so ti dejansko nastali in bili neizogibni ter da je njihov znesek razumen. To pomeni, da jih je pritožnik plačal ali jih je zavezan plačati v skladu z zakonskimi ali pogodbenimi obveznostmi, pri čemer so bili stroški nujno potrebni zaradi preprečitve ugotovljene kršitve ali pridobitve zadoščenja. Sodišče zahteva razčlenjene in dovolj podrobno izdelane račune, ki omogočajo ugotoviti, v kolikšnem obsegu so bile izpolnjene zgoraj navedene zahteve. Ker v tej zadevi taki dokumenti niso bili predloženi, Sodišče ta zahtevek zavrača.

C. Zamudne obresti

159. Po mnenju Sodišča je primerno, da zamudne obresti temeljijo na mejni posojilni obrestni meri Evropske centralne banke, ki se ji dodajo tri odstotne točke.

IZ TEH RAZLOGOV SODIŠČE

1. soglasno *zavrne* predhodne ugovore vlad;
2. soglasno *razsoja*, da je Srbija glede Sakiba Šahdanovića kršila 1. člen Protokola št. 1 h konvenciji;
3. soglasno *razsoja*, da je Slovenija glede Emine Ališić in Aziza Sadžaka kršila 1. člen Protokola št. 1 h konvenciji;
4. *razsoja* s petnajstimi glasovi proti dvema, da druge tožene države niso kršile 1. člena Protokola št. 1 h konvenciji;
5. soglasno *razsoja*, da je Srbija glede Sakiba Šahdanovića kršila 13. člen konvencije;
6. soglasno *razsoja*, da je Slovenija glede Emine Ališić in Aziza Sadžaka kršila 13. člen konvencije;
7. *razsoja* s petnajstimi glasovi proti dvema, da druge tožene države niso kršile 13. člena konvencije;

8. soglasno *razsoja*, da ni treba obravnavati pritožbe z vidika 14. člena konvencije v povezavi s 13. členom konvencije in s 1. členom Protokola št. 1 glede Srbije in Slovenije ter da druge tožene države niso kršile 14. člena konvencije v povezavi s 13. členom konvencije in s 1. členom Protokola št. 1;
9. soglasno *razsoja*, da je to, da srbska in slovenska vlada v svoje sheme za izplačilo "starih" deviznih vlog nista vključili sedanjih pritožnikov in vseh drugih, ki so v enakem položaju, sistemski problem;
10. *razsoja* s šestnajstimi glasovi proti enemu, da mora Srbija v enem letu in pod nadzorom Odbora ministrov sprejeti vse potrebne ukrepe, vključno s spremembami zakonodaje, da bodo lahko Sakib Šahdanović in vsi drugi, ki so v enakem položaju kakor on, dobili izplačane "stare" devizne vloge pod enakimi pogoji kakor srbski državljani, ki so imeli take vloge v domačih podružnicah srbskih bank;
11. *razsoja* s šestnajstimi glasovi proti enemu, da mora Slovenija v enem letu in pod nadzorom Odbora ministrov sprejeti vse potrebne ukrepe, vključno s spremembami zakonodaje, da bodo lahko Emina Ališić, Aziz Sadžak in vsi drugi, ki so v enakem položaju kakor onadva, dobili izplačane "stare" devizne vloge pod enakimi pogoji kakor tisti, ki so imeli take vloge v domačih podružnicah slovenskih bank;
12. soglasno *odloča*, da za eno leto odloži obravnavo vseh podobnih zadev, vloženi proti Srbiji in Sloveniji, ne glede na možnost, da lahko Sodišče kadar koli razglasi za nesprejemljivo vsako tako zadevo ali da jo izbriše s svojega seznama v skladu s konvencijo;
13. *razsoja* s šestnajstimi glasovi proti enemu,
 - a) da mora Srbija Sakibu Šahdanoviću v treh mesecih za nepremoženjsko škodo plačati 4.000 EUR (štiri tisoč evrov) in morebitni davek;
 - b) da mora Slovenija Emini Ališić in Azizu Sadžaku v treh mesecih za nepremoženjsko škodo plačati vsakemu po 4.000 EUR (štiri tisoč evrov) in morebitni davek;
 - c) da se za navedene zneske od poteka zgoraj omenjenih treh mesecev do plačila obračunajo linearne obresti po stopnji, ki je enaka stopnji mejne posojilne obrestne mere Evropske centralne banke, za vse zamujeno obdobje z dodanimi tremi odstotnimi točkami;
14. soglasno *zavrača* preostali del zahtevka pritožnikov za pravično zadoščenje.

Sestavljeno v angleščini in francoščini ter razglašeno na javni obravnavi
v stavbi Sodišča za človekove pravice v Strasbourgu 16. julija 2014.

Michael O'Boyle
namestnik sodnega tajnika

Dean Spielmann
predsednik

Skladno z drugim odstavkom 45. člena konvencije in drugim odstavkom
74. člena Poslovnika Sodišča so tej sodbi priložena naslednja ločena
mnenja:

- a) pritrdilno ločeno mnenje sodnice Ziemelejeve;
- b) delno pritrdilno ločeno mnenje sodnika Popovića;
- c) delno odklonilno ločeno mnenje sodnice Nußbergerjeve, ki se mu je
pridružil sodnik Popović.

D. S.
M. O'B.

PRITRDILNO LOČENO MNENJE SODNICE ZIEMELEJEVE

1. V tej zadevi sem glasovala z večino. Ugotavljam, da bo ta sodba postala eden od vodilnih primerov, ki obravnavajo poseben okvir nasledstva držav in uporabo Evropske konvencije o človekovih pravicah na posebej občutljivem področju, ki zadeva delitev odgovornosti za dolgove. Sodišče je moralo ugotoviti relevantna pravna načela glede nasledstva držav, ki bi lahko vplivala na razlago 1. člena Protokola št. 1 v tej zadevi. Del sodbe Relevantno mednarodno pravo in praksa ima zato še poseben pomen.

2. Pomembno je poudariti, da kljub zelo širokemu pristopu k virom mednarodnega prava, povzetim v *Demir in Baykara proti Turčiji* ([VS], št. 34503/97, 85. in 86. odstavek, ESČP 2008), obstajajo določene omejitve, v okviru katerih mora delovati Sodišče, zaradi česar to ni podalo bolj poglobljene predstavitve in analize veljavnih pravnih načel o nasledstvu držav na področju, na katerem se konec koncev pojavlja še veliko vprašanj in zelo raznolika praksa držav (glej *Kovačić in drugi proti Sloveniji* [VS], št. 44574/98, 45133/98 in 48316/99, 256. odstavek, 3. oktober 2008). Sodišče zato povzema bistvene točke z ustreznega področja mednarodnega prava ter se obenem seveda osredotoča na svojo lastno sodno prakso in načela.

3. Res je tudi, da se je glavni argument, ki sta ga navedli Slovenija in Srbija, nanašal na njuno poudarjanje načela teritorialnosti glede odgovornosti države v primeru nasledstva. Sodišče na to navedbo odgovarja s poudarkom, da to zagotovo ni edino načelo, ki se uporablja pri reševanju vprašanja dolgov po razpadu neke države (glej 121. odstavek). Sodišče to vprašanje večinoma rešuje s ponavljanjem in poudarjanjem načel, ki se nanašajo na obveznost pogajanj v situacijah nasledstva držav (prav tam, Pritrdilno mnenje sodnika Ressa, 4. točka), in načela pravičnih deležev pri porazdelitvi dolgov države predhodnice. Glede na omejen obseg te zadeve se Sodišče ne loteva (glej 123. odstavek) z vso naglico vprašanja pravične porazdelitve dolgov kot takih in zagotovo ne razglablja o načelu neupravičene obogatitve, ki bi bilo lahko po mojem mnenju tudi pomembno za dejstva v tej zadevi (glej 37., 40. in 41. člen Dunajske konvencije o nasledstvu držav glede državnega premoženja, arhivov in dolgov iz leta 1983, Mnenje Badinterjeve arbitražne komisije št. 1 in 8. člen Resolucije Inštituta za mednarodno pravo iz leta 2001). Kljub temu bi bilo mogoče celo brez sklicevanja *expressis verbis* na ta načela trditi, da je rešitev skladna z njihovim bistvom in njihovo uporabo v mednarodni praksi.

4. Glede glavne točke v zadevi, namreč vloge načela teritorialnosti v primerih nasledstva držav, Sodišče podkrepljuje stališče Inštituta za mednarodno pravo, navedeno v Resoluciji iz leta 2001, z ugotovitvijo, da je načelo teritorialnosti zgolj eden od mnogih pomembnih elementov, ki jih je treba upoštevati pri določanju ustrezne odgovornosti udeleženih držav. Pomembna je narava kršenih pravic. Sodišče je Sloveniji in Srbiji naložilo odgovornost za dolg bank, v katerih so devizni računi pritožnikov

ALIŠIĆ IN DRUGI proti BOSNI IN HERCEGOVINI, HRVAŠKI, SRBIJI, SLOVENIJI IN
NEKDANJI JUGOSLOVASKI REPUBLIKI MAKEDONIJI
LOČENA MNENJA

zamrznjeni (glej 116. in 117. odstavek). Ta pristop je mogoče primerjati s pristopom Sodišča v zadevi *Likvidjamâ p/s Selga in Vasid'evska proti Latviji* ((sklep), št. 17126/02 in 24991/02, 1. oktober 2013), ki se je nanašal na zamrznjene devizne račune v banki v Ruski federaciji. Res je, da je mednarodni pravni položaj Latvije drugačen od položaja toženih držav v tej zadevi, saj Latvija ni država naslednica v kontekstu prenehanja ZSSR. Kljub vsemu je Ruska federacija država predhodnica in tudi v takem scenariju načela teritorialnosti, kot so se nanj sklicevali pritožniki v latvijski zadevi, ni bilo mogoče uporabiti.

5. Kot že rečeno, sem v celoti soglašala z večino glede temelja zadeve. Hkrati imam resne pomisleke glede *dicta* v razmerju do izvršilnega dela sodbe, čeprav sem na koncu glasovala tako kot večina (glej 10. in 11. odstavek izreka). Sodišče je začelo občasno določati roke, v katerih morajo države sodbo izvršiti pod nadzorom Odbora ministrov. Praksa kaže, da se je moralo Sodišče vedno znova vrniti k svoji prvotni odločitvi glede rokov. Po mojem mnenju je to neizogibno, saj sodbe Sodišča na značilen način vključujejo načelna vprašanja in zahtevajo reforme zakonodaje, taki politični procesi pa so zapleteni (glej na primer *L. proti Litvi*, št. 27527/03, ESČP 2007-IV), kar še toliko bolj velja za nasledstvo držav. Povsem jasno je, da je splošni interes v Evropi hitro uresničevanje sodb Evropskega sodišča za človekove pravice in prevzem zadevnih posledic, kadar je to mogoče. Kar se tiče deleža Sodišča v kolektivni odgovornosti varstva človekovih pravic po konvenciji, je to storilo največ, kar je moglo, in celo navedlo mogoče rešitve problema iz 46. člena, ko se ta uporabi. Skrajni čas je, da države poskrbijo za svojo "domačo nalogo" v zvezi s spoštovanjem sodne prakse Sodišča, saj to neposredno vpliva na učinkovitost Sodišča. V tem okviru se Sodišče včasih odloči, kar je storilo tudi v tej zadevi, da določi roke, ki se jih morajo držati tožene države. Gre za nekakšen ukrep iz obupa. Velika škoda je, da je Sodišče v položaju, ko se mora zatekati k takim ukrepom. To pomeni tudi tveganje zanj, saj se od njega lahko zahteva drugačen pogled na njegovo odločitev, kar pa vzbuja resna vprašanja v zvezi z načeli pravne varnosti in dokončnosti sodbe. Precej ljubše bi mi bilo, če bi države pogodbenice konvencije in Odbor ministrov zaostri svoj pristop glede izvrševanja sodb, namesto tega, da mora tako tveganje prevzeti Sodišče.

ALIŠIĆ IN DRUGI proti BOSNI IN HERCEGOVINI, HRVAŠKI, SRBIJI, SLOVENIJI IN
NEKDANJI JUGOSLOVASKI REPUBLIKI MAKEDONIJI
LOČENA MNENJA

DELNO PRITRDILNO MNENJE SODNIKA POPOVIĆA

Glasoval sem tako kot večina zaradi ugotovljene kršitve Slovenije in Srbije v tej zadevi, vendar mislim, da je treba razjasniti 109. do 125. odstavek sodbe. Ta sodba nikakor ne sme dovoliti, da bi Sodišče morebitne pritožbe enake narave, vložene proti Bosni in Hercegovini, Hrvaški in/ali Makedoniji, v prihodnje obravnavalo v postopku pred sodnikom posameznikom. Takih pritožb ni mogoče samodejno razglasiti za nesprejemljive. Nasprotno, obravnavati jih mora senat, najprej glede vprašanja njihove sprejemljivosti, in če so razglašene za sprejemljive, tudi glede njihove vsebine.

DELNO ODKLONILNO LOČENO MNENJE SODNICE NUßBERGERJEVE, KI SE MU JE PRIDRUŽIL SODNIK POPOVIĆ

A. Zgodovinska razsežnost in finančne posledice zadeve

Ne more biti dvoma, da so bile pravice pritožnikov po 1. členu Protokola št. 1 in po 13. členu konvencije kršene. V tej zelo zapleteni in težavni zadevi pa se veliki senat ni srečeval samo z vprašanjem odločanja o tem, ali so bile kršene človekove pravice ali ne, temveč tudi o tem, komu pripisati te kršitve, ki so trajale več kot dvajset let, bile vtakane v kontekst razpada SFRJ in tako dobile zgodovinsko razsežnost.

Veliki senat je obenem moral odločiti tudi o znesku denarja, ki ga je treba plačati ne samo pritožnikom, temveč tudi vsem tistim, ki so v enakem položaju kot pritožniki. Zato je moral sprejeti odločitev z velikanskimi finančnimi posledicami.

Na žalost se ne morem strinjati z rešitvijo, ki jo je sprejela večina.

B. Pripis izključne odgovornosti za kršitev lastninske pravice pritožnikov v breme Slovenije in Srbije

Odgovornost za nadomestilo izgube "starih" deviznih vlog je mogoče obravnavati kot vprašanje civilnega prava (tako je stališče Bosne in Hercegovine, Hrvaške in Nekdanje jugoslovanske republike Makedonije, glej 85., 87. in 96. odstavek) ali kot vprašanje nasledstva držav, ki ga je treba razrešiti na podlagi mednarodnega prava (stališče Srbije in Slovenije, glej 89. in 92. odstavek). Večina v velikem senatu je izbrala civilnopravni pristop⁴⁴ in sprejela odločitev, da je Slovenija sama odgovorna za kršitev pravic Ališičeve in Sadžaka ter Srbija sama za kršitev pravic Šahanovića. Zato morata državi, v katerih so v "jugoslovanskih časih" v socialističnem modelu samoupravljanja združene banke imele sedež, zdaj poplačati vse dolgove, nastale v sistemu, ki ga je ustvarila neka druga država pred začetkom veljavnosti konvencije.

⁴⁴ Civilnopravni pristop je v osnovi upravičljiv v povezavi s sodno prakso slovenskih in srbskih sodišč (glej 44., 45., 49., 51. in 112. odstavek), zanj pa velja, da "nedvomno potrjuje" odgovornost Ljubljanske banke Ljubljana in Investbanke. Vsaj v zvezi s sodno prakso slovenskih sodišč to ni točno. Slovenska sodišča so staro (ne nove!) Ljubljansko banko Ljubljana spoznala za odgovorno glede izplačila "starih" deviznih vlog. Stara Ljubljanska banka Ljubljana (49. odstavek) in Investbanka (47. odstavek) sta v stanju "rehabilitacije" ali stečaja, tako da so civilnopravni zahtevki naslovljeni na insolventni banki.

ALIŠIĆ IN DRUGI proti BOSNI IN HERCEGOVINI, HRVAŠKI, SRBIJI, SLOVENIJI IN
NEKDANJI JUGOSLOVASKI REPUBLIKI MAKEDONIJI
LOČENA MNENJA

Ta rešitev je po mojem mnenju nezadovoljiva in neustrezna, saj temelji na preveliki poenostavitvi zapletenega zgodovinskega dogajanja in pri tem izpušča nekatere pomembne vidike. Čeprav se nedvoumno jasna in "lahka" rešitev zdi vabljliva, bi bilo treba uporabiti bolj razčlenjen pristop.

1. Odgovornost SFRJ za vzpostavitev sistema

Nesporno je, da ne Slovenija in ne Srbija sami nista vzpostavili celotnega bančnega sistema z njegovim sistemom redeponiranja, temveč je to bila SFRJ, ki je nujno potrebovala devize (14. odstavek). Prav tako je nesporno, da vzpostavljeni sistem ni imel trdne finančne podlage (14. in 17. odstavek). Obravnavati ga je bilo treba kot tvegano naložbo, ki je varčevalce privabljala z mnogo višjimi obrestnimi merami, kot so bile na trgu in ki so pogosto presegle 10 % (14. odstavek). Očitno je bilo, da pričakovanje tako visoko obljubljenih dobičkov ni imelo ustrezne ekonomske podlage.

To je jasno navedlo že Sodišče (glej *Suljagić proti Bosni in Hercegovini*, št. 27912/02, 51. odstavek, 3. november 2009):

"Za začetek, znano je, da je svetovna gospodarska kriza v sedemdesetih letih še posebej hudo prizadela SFRJ. Država se je obrnila na mednarodne kapitalske trge in kmalu postala ena od najbolj zadolženih držav na svetu. Ko se je mednarodna skupnost umaknila iz ohlapnih praks posojanja iz sedemdesetih let, se je SFRJ zatekla k deviznim prihrankom svojih državljanov zaradi plačevanja tujih dolgov in financiranja uvoza."

2. Razpad sistema v "jugoslovanskih časih"

Sistem je razpadel že v "jugoslovanskih časih" (prenehanje sistema redeponiranja v letu 1988 (glej 20. odstavek); odprava sistema temeljnih in združenih bank v letih 1989 in 1990 (glej 21. odstavek); množično dvigovanje deviznih vlog (glej 22. odstavek)). SFRJ se je zato najprej zatekla k izrednim ukrepom, s katerimi je v veliki meri omejila dvige deviznih prihrankov (glej 22. in 52. odstavek). Ti ukrepi ne bi bili potrebni, če denar varčevalcev ne bi bil izgubljen že takrat. Vse to se je zgodilo v državi, ki je danes ni več.

To je bilo že izrecno navedeno v sodni praksi Sodišča (glej *Suljagić*, navedeno zgoraj, 10. odstavek; primerjaj tudi *Kovačić in drugi proti Sloveniji* [VS], št. 44574/98, 45133/98 in 48316/99, 40. odstavek, 3. oktober 2008, in *Molnar Gabor proti Srbiji*, št. 22762/05, 6. odstavek, 8. december 2009):

"Težave, ki jih je povzročil zunanji in domači dolg SFRJ, so v osemdesetih letih 20. stoletja pripeljale do monetarne krize. Narodno gospodarstvo je bilo na robu propada in SFRJ se je zatekla k izrednim ukrepom, kot so zakonske omejitve pri izplačilu deviznih vlog posameznikom (glej 71. člen Zakona o deviznem poslovanju iz leta 1985). Zato so bile devizne vloge praktično zamrznjene."

Čeprav jamstvo države po civilnem pravu ni bilo aktivirano pred razpadom SFRJ (glej 15. odstavek), je treba posledice nedelovanja sistema,

ALIŠIĆ IN DRUGI proti BOSNI IN HERCEGOVINI, HRVAŠKI, SRBIJI, SLOVENIJI IN
NEKDANJI JUGOSLOVASKI REPUBLIKI MAKEDONIJI
LOČENA MNENJA

ki ga je vzpostavila SFRJ, obravnavati kot deljeno odgovornost držav naslednic.

Mednarodnopravna razsežnost zadeve zato ne sme biti spregledana.

3. *Obseg pristojnosti Sodišča glede ratione temporis*

Večina ukrepov, ki so jih države naslednice sprejele po razpadu sistema in s katerimi je bil uveljavljen poseben režim za "stare" devizne vloge, je bila sprejeta v zgodnjih devetdesetih letih (glej 23. odstavek in naslednje), torej pred začetkom veljavnosti konvencije v zadevnih državah (Slovenija 28. junija 1994, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija 10. aprila 1997, Hrvaška 5. novembra 1997, Bosna in Hercegovina 12. julija 2002, Srbija 3. marca 2004). Praviloma so devizni računi ostali "zamrznjeni" v vseh državah naslednicah, medtem ko je bil dvig deviz dovoljen pod posebnimi pogoji, zlasti iz humanitarnih razlogov (na primer v Bosni in Hercegovini, glej 25. odstavek, in v Srbiji, glej 44. odstavek; gradivo, ki je na voljo Sodišču, ne vsebuje nobenih podatkov o izrednih ukrepih, ki sta jih sprejeli Hrvaška in Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija v zgodnjih devetdesetih letih, glej 42. in 52. odstavek). Slovenija je jamstvo nekdanje SFRJ prevzela že 1991 in soglašala z izplačilom prvotnih deviznih vlog z natečenimi obrestmi v letu 1993, vendar le, če je šlo za prihranke v domačih podružnicah bank (ki so vključevale tako slovenske banke kot domače podružnice tujih bank (glej 48. odstavek)). Jamstva, za katera se je zavezala Bosna in Hercegovina, so bila omejena na domače banke (glej 24. odstavek).

Očitno je, da so bili vsi ti ukrepi, ki so bili sprejeti takoj po razpadu SFRJ, izredni ukrepi, namenjeni zagotavljanju zaupanja v nove državne strukture ter izogibanju večjemu nezadovoljstvu in protestom v burnih časih. Sčasoma so bili sprejeti dodatni ukrepi. Vsi so bili prilagojeni konkretnim potrebam zadevne države naslednice, kar je imelo za posledico vključevanje enih in izključevanje drugih (na primer Bosna in Hercegovina: jamstva in pozneje izplačila so bila omejena samo na prihranke v domačih bankah (glej 24. in 27. odstavek); Srbija: izključitev državljanov drugih držav nekdanje SFRJ iz načrtov za poplačilo deviznih vlog (glej 45. odstavek)). Nasprotno je Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija poplačala vse dolgove iz naslova starih deviznih vlog (glej 52. odstavek); primer Hrvaške je videti protisloven (glej 42. odstavek in tudi *Kovačić in drugi*, navedeno zgoraj, 183. odstavek).

Sodišče ni pristojno *ratione temporis* za preučitev tega, koliko so ukrepi, sprejeti pred začetkom veljavnosti konvencije, pomenili poseg v pravice pritožnikov po 1. členu Protokola št. 1 ali kako diskriminatorni so bili in so omenjeni člen kršili v povezavi s 14. členom. *Status quo* ob začetku veljavnosti konvencije v teh državah je pomenil, da je bil pritožnikom že več let preprečen dostop do njihovega lastnega denarja. Po mojem mnenju je treba dolžnosti držav po konvenciji obravnavati kot pozitivne obveznosti

ALIŠIĆ IN DRUGI proti BOSNI IN HERCEGOVINI, HRVAŠKI, SRBIJI, SLOVENIJI IN
NEKDANJI JUGOSLOVASKI REPUBLIKI MAKEDONIJI
LOČENA MNENJA

in ne kot posege. Denar je *de facto* že bil odvzet. Ponovno ga ni bilo mogoče odvzeti, vendar je bilo treba izgubo nadomestiti.

4. Kršitev pozitivnih obveznosti

V okviru nasledstva držav so bile pozitivne obveznosti toženih držav na podlagi 1. člena Protokola št. 1 dvojne. Na vertikalni ravni je bila njihova dolžnost nadomestiti izgube pritožnikov in zagotoviti takojšnje zadoščenje. Na horizontalni ravni so se bile te države med seboj dolžne dogovoriti za ustrezno porazdelitev dolgov, nakopičenih znotraj sistema, ki so ga skupaj vzpostavile. Čeprav je prva obveznost neposredno izhajala iz 1. člena Protokola št. 1, se je prepletala z drugo obveznostjo, ki je izhajala iz splošnega mednarodnega prava in Sporazuma o vprašanih nasledstva. Sodišče je večkrat ponovilo, da pravice, zagotovljene po konvenciji, niso teoretične in navidezne, temveč praktične in učinkovite. Pravica do izplačila odškodnine je učinkovita samo, če je jasno razvidno, na koga jo je treba nasloviti. Zato je za vse tožene države veljala pozitivna obveznost pogajanj o vprašanju "starih" deviznih vlog.

Po mojem mnenju je Hrvaška kršila to obveznost, ker je zavrnila pogajanja v letu 2002 (glej 63. odstavek), medtem ko so bile preostale države pripravljene na ponovna pogajanja.

V zvezi s pozitivno obveznostjo nadomestila izgub, ki so jih utrpeli pritožniki, soglašam z večino, da Slovenija in Srbija svojih pozitivnih obveznosti po 1. členu Protokola št. 1 nista izpolnili. S prestrukturiranjem stare Ljubljanske banke Ljubljana in prenosom večine njenega premoženja na Novo Ljubljansko banko v letu 1994, to je ob začetku veljavnosti konvencije, je Slovenija *de facto* onemogočila izplačila, ne da bi hkrati sprejela kakršne koli nadomestne ukrepe (glej 49. odstavek). Enako velja za Srbijo, ki ni preprečila stečaja Investbanke (glej 47. odstavek).

Ne strinjam pa se z večino, da Bosna in Hercegovina v tem pogledu ne nosi nobene odgovornosti. Namerno je izključila državna jamstva in izplačilo "starih" deviznih vlog v tujih podružnicah domačih bank (glej 24. odstavek in naslednje) ter tako omogočila nadaljnje kršenje človekovih pravic. Primer Nekdanje jugoslovanske republike Makedonije (glej 52. odstavek) in rešitev glede Poštne hranilnice, kjer so države prevzele jamstva za podružnice na svojem ozemlju (glej 64. odstavek), kažeta, da ni bilo soglasja v prid izključitve odgovornosti države, v kateri so bile te vloge položene. Ker je nesporno, da je bil v sistemu redeponiranja del denarja prenesen nazaj v Bosno in Hercegovino, je kategorična zavrnitev izplačil še toliko bolj neupravičena.

Večina v velikem senatu torej ni preučila pozitivnih obveznosti vseh toženih držav, zoper katere je bila vložena pritožba pritožnikov.

C. Odškodninska shema

1. *Odškodnina na podlagi shem, oblikovanih pred začetkom veljavnosti konvencije*

Večina v velikem senatu je odločila, da "mora Slovenija storiti vse potrebno ... da bodo lahko Emina Ališić, Aziz Sadžak in vsi, ki so v enakem položaju kakor onadva, dobili izplačane svoje 'stare' devizne vloge pod enakimi pogoji kakor tisti, ki so imeli take vloge v domačih podružnicah slovenskih bank", namreč da jim bodo povrnjene prvotne devizne vloge z obrestmi (glej 146. in 48. odstavek).⁴⁵ Srbija mora izplačati "stare" devizne vloge "pod enakimi pogoji kakor za srbske državljane, ki so imeli take vloge v domačih podružnicah srbskih bank", in sicer delno v denarju in delno v državnih obveznicah (glej 146. in 45. odstavek).

Taka rešitev bi bila upravičena, če bi Sodišče ugotovilo kršitev 1. člena Protokola št. 1 v povezavi s 14. členom, saj bi to omogočilo ustrezno odškodnino zaradi diskriminatornega obravnavanja. Upravičena bi bila tudi zaradi neupravičene obogatitve, če bi bilo mogoče dokazati, da si Slovenija in Srbija še vedno lastita denar, ki so ga položili pritožniki, in da sta na tej podlagi zaslužili z obrestmi med 1990 in 2014.

V tej zadevi ni bil izpolnjen nobeden od omenjenih pogojev.

Sodišče se je v tej zadevi izrecno vzdržalo ugotovitve kršitve 1. člena Protokola št. 1 v povezavi s 14. členom.

V zvezi z "neupravičeno obogatitvijo" je treba upoštevati naslednje vidike.

Prvič, ker je nesporno, da ves denar ni "končal" v Sloveniji in Srbiji (glej 116. odstavek), je neprimerno zahtevati celotno izplačilo "starih" deviznih vlog samo od Srbije in Slovenije. V socialističnih časih so združene banke v Sloveniji in Srbiji nekatera sredstva, ki so jih prejele, prenesle nazaj zaradi zagotavljanja likvidnostnih potreb temeljnih bank (glej 18. in 19. odstavek). Ker je NBJ dinarska posojila (sprva brezobrestna) domačim podjetjem odobravalna na podlagi redeponiranih deviz in s tem koristila lokalnemu gospodarstvu, temeljno pravilo mednarodnega prava o lokalnih dolgovih (29. člen Resolucije o nasledstvu držav glede vprašanj premoženja in dolgov iz leta 2001, ki jo je pripravil Inštitut za mednarodno pravo, glej 60. odstavek) ni "očitno" neuporabljivo, kakor je menila večina v velikem senatu (glej 121. odstavek). Drugič, dejstvo, da so bila redeponirana sredstva položena pri Narodni banki Jugoslavije v Beogradu, ni sporno. Tretjič, ker je SFRJ presodila, da so potrebni izredni ukrepi, in je te tudi sprejela (glej 22. odstavek), je več kot verjetno, da je bila večina denarja izgubljena že v "jugoslovanskih časih".

⁴⁵ Pri izvrševanju te sodbe bi se lahko pojavile težave. Ker je bil zakon, na katerega se sklicuje veliki senat, sprejet leta 1993 in je obrestne mere urejal samo do navedenega leta, ni jasno, katera shema se uporablja za obresti, natečene po letu 1993.

Sodišče je v zadevi *Suljagić* (navedena zgoraj, 51. odstavek) ob sklicevanju na Resolucijo 1410 (2004) Parlamentarne skupščine o "Izplačilu deviznih depozitov v poslovalnicah Ljubljanske banke izven ozemlja Slovenije, 1977–1991", z dne 23. novembra 2004 in na Obrazložitevni memorandum, ki ga je pripravil poročevalec Jurgens, navedlo:

"Parlamentarna skupščina Sveta Evrope je ugotovila, da je posledično večji del prvotnih depozitov prenehal obstajati že pred razpadom SFRJ ..."

2. Odškodnina v zadevah v zvezi s spremembami političnega sistema

Poleg navedenega pristop velikega senata ni združljiv z njegovo sodno prakso v podobnih zadevah. Sodišče običajno zelo nerado obsodi države zaradi kršitev lastninskih pravic, storjenih pred začetkom veljavnosti konvencije (glej *Kopecký proti Slovaški* [VS], št. 44912/98, 53.–61. odstavek, ESČP 2004-IX; *Von Maltzan in drugi proti Nemčiji* ((sklep) [VS], št. 71916/01, 71917/01 in 10260/02, 110.–114. odstavek, ESČP 2005-V, in *Jahn in drugi proti Nemčiji* [VS], št. 46720/99, 72203/01 in 72552/01, 99.–117. odstavek, ESČP 2005-VI). Sodišče naredi izjemo pri trajajočih kršitvah (glej *Loizidou proti Turčiji* (sprejemljivost), 18. december 1996, 63. in 64. odstavek, *Poročila o sodbah in sklepih* 1996-VI) in legitimnih pričakovanj glede premoženjskih interesov (glej *Broniowski proti Poljski* (sklep) [VS], št. 31443/96, 97.–102. odstavek, ESČP 2002-X). Vendar pa je Sodišče v primerih, da so se kršitve 1. člena Protokola št. 1 nanašale na dogodke, ki so se zgodili pred začetkom veljavnosti konvencije, v množičnem obsegu, sprejelo modele rešitev, ki ponujajo manj od polne odškodnine (glej *Broniowski proti Poljski* (prijateljska poravnava) [VS], št. 31443/96, 31. in 43. odstavek, ESČP 2005-IX; *Hutten-Czapska proti Poljski* (prijateljska poravnava) [VS], št. 35014/97, 27. odstavek, 28. april 2008, in *Vistiņš in Perepjolkins proti Latviji* [VS], št. 71243/01, 115. in 118.–131. odstavek, 25. oktober 2012).

Tako je Sodišče v zadevi *Vistiņš in Perepjolkins* (prav tam, 113. odstavek) navedlo:

"To načelo se še toliko bolj uporablja takrat, ko se zakoni sprejmejo v okviru sprememb političnega in ekonomskega sistema, zlasti v začetnem tranzicijskem obdobju, ki ga nujno zaznamujejo prevrati in negotovost; v takih zadevah ima država še posebej široko polje proste presoje (glej med drugim *Kopecký proti Slovaški* [VS], št. 44912/98, 35. odstavek, ESČP 2004-IX); *Jahn in drugi*, navedena zgoraj, 116. odstavek, točka a, in *Suljagić proti Bosni in Hercegovini*, št. 27912/02, 42. odstavek, 3. november 2009). Tako je Sodišče na primer presodilo, da je odobritev nepolne odškodnine še toliko potrebnejša zlasti tam, kjer se premoženje odvzame za namene 'tako temeljitih sprememb ustavne ureditve države, kot je prehod iz monarhije v republiko' (glej *Nekdanji grški kralj in drugi* (sprejemljivost), navedeno zgoraj, 87. odstavek). To pravilo je Sodišče ponovno potrdilo v zadevi *Broniowski* (navedena zgoraj, 182. odstavek) v okviru vračanja premoženja in odškodninske politike ter navedlo, da bi lahko načrt urejanja premoženja, ki je 'daljnosežen, vendar protisloven ... z znatnim ekonomskim vplivom na državo kot celoto', vseboval odločitve o omejitvi odškodnine iz naslova odvzema ali vračanja premoženja na raven pod

ALIŠIĆ IN DRUGI proti BOSNI IN HERCEGOVINI, HRVAŠKI, SRBIJI, SLOVENIJI IN
NEKDANJI JUGOSLOVASKI REPUBLIKI MAKEDONIJI
LOČENA MNENJA

njegovo tržno vrednostjo. Sodišče je omenjena načela ponovilo v zvezi s sprejemanjem zakonov v 'izjemnem okviru nemške združitve' (glej *Maltzan in drugi proti Nemčiji* (sklep) [VS], št. 71916/01, 71917/01 in 10260/02, 77. odstavek in 111. in 112. odstavek, ESČP 2005-V, ter *Jahn in drugi*, navedeno zgoraj)."

Res je, da so se te zadeve nanašale na razlastitev nepremičnega premoženja. Vendar pa ni prepričljivega razloga, da bi bile izgube tveganih naložb bistveno bolj obravnavane kot izgube nepremičnega premoženja in da bi bilo pričakovati izplačilo ne samo izgubljenih zneskov v celoti, temveč celo nadomestila za izgubljene obresti.

Treba je omeniti, da je Sodišče sprejelo znatne odbitke od zneskov, ki so bili izplačani v zadevah glede odškodnin za izgubljene "stare" devizne vloge in da je toženim državam dopustilo široko polje proste presoje (glej *Trajkovski proti Nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji* (sklep), št. 53320/99, 7. marec 2002; *Suljagić*, navedeno zgoraj, 27.–30. in 52.–54. odstavek, ter *Molnar Gabor proti Srbiji*, št. 22762/05, 21. odstavek, 23.–25. in 50. odstavek, 8. december 2009).

Posebej v zvezi z obrestnimi merami, določenimi v prvotnih shemah iz osemdesetih let, je mogoče trditi, da legitimnih pričakovanj ni bilo več v času, ko je konvencija začela veljati za Slovenijo (1994) in Srbijo (2004). Po drugi strani je treba pri določanju ustrezne višine odškodnine upoštevati prilagoditev inflaciji glede prihrankov, ki so bili prvotno deponirani v nemških markah (glej *Vistiņš in Perepjolkins proti Latviji* (pravično zadoščenje) [VS], št. 71243/01, 38.–44. odstavek, ESČP 2014).

3. Subsidiarnost in meja proste presoje

Pri uvajanju pilotnih postopkov je Sodišče državam članicam do zdaj vedno dopustilo široko polje proste presoje pri iskanju ustreznih rešitev za sistemske težave. V prvih dveh zadevah (*Broniowski in Hutten Czapska*) je veliki senat potrdil prijateljsko poravnavo, ki sta jo stranki dosegli tako v zvezi s splošnimi kot individualnimi ukrepi, in s tem sprejel modele rešitev, ki ponujajo manj kot celotni znesek odškodnine glede na druge prizadete osebe. Sodišče je v svoji nedavni sodbi *Kurić in drugi proti Sloveniji* ((pravično zadoščenje) [VS], št. 26828/06, ESČP 2014), kjer stranke niso dosegle prijateljske poravnave, ustrezno upoštevalo dejstvo, da je slovenska vlada vzpostavila *ad hoc* domačo odškodninsko shemo po preteku časovnih omejitev, navedenih v osnovni sodbi, da bi "izbrisanim" na nacionalni ravni zagotovila primerno zadoščenje (prav tam, 138.–140. odstavek). V zvezi s tem je veliki senat ugotovil, da so bili v skladu z načelom subsidiarnosti in z njim povezanim poljem proste presoje zneski odškodnine, dodeljeni na nacionalni ravni drugim prizadetim osebam v okviru splošnih ukrepov po 46. členu konvencije, prepuščeni prosti presoji tožene države pod pogojem, da so bili skladni s sodbo Sodišča, ki te ukrepe nalaga (prav tam, 141. odstavek, in glej *mutatis mutandis Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) proti Švici* (št. 2) [VS], št. 32772/02, 88. odstavek, ESČP 2009).

4. Potreba po sodelovanju pri iskanju ustreznih rešitev

Kakor je bilo že pojasnjeno zgoraj, se pri določanju odgovornosti za kršitve človekovih pravic ne sme spregledati kontekst nasledstva držav v tej zadevi. To velja tudi za vzpostavitev odškodninskega mehanizma. Nadvse pomembno je, da pri določanju sheme in verifikaciji obstoja ustreznih zahtevkov sodelujejo vse države naslednice. Sodišče se je že srečalo z obžalovanja vrednimi zlorabami v tem okviru. Tako na primer dva od pritožnikov v zadevi *Kovačić in drugi* (navedena zgoraj, 260. odstavek) Sodišča nista obvestila o tem, da sta po sklepu Županijskega sodišča Osijek z dne 7. julija 2005 prejela celotno izplačilo svojih deviznih vlog.

V zadevi *Suljagić* (navedeno zgoraj, 19. odstavek) je Sodišče navedlo:

"Zakonodaja, ki predvideva uporabo 'starih' deviznih vlog v postopku privatizacije, je omejila pritožbo in pripeljala celo do zlorab: pojavil se je neuradni trg, na katerem so se take vloge včasih prodale za samo 3 % svoje nominalne vrednosti."

Po mojem mnenju pomemben vidik sodelovanja med toženimi državami glede verifikacije zahtevkov v sodbi velikega senata ni bil zadostno obravnavan.

D. Alternativna rešitev zadeve

Če povzamem, po mojem mnenju so Slovenija, Bosna in Hercegovina ter Hrvaška odgovorne za kršitev pravic Emine Ališić in Aziza Sadžaka po 1. členu Protokola št. 1 in po 13. členu ter Srbija, Bosna in Hercegovina ter Hrvaška za kršitev pravic Sakiba Šahdanovića po 1. členu Protokola št. 1 in po 13. členu. Medtem ko je Hrvaška odgovorna samo zaradi dolgega trajanja kršitve in bi morala plačati del odškodnine za nepremoženjsko škodo, glavno odgovornost nosita Slovenija in Srbija, ki bi morali plačati večji del odškodnine za premoženjsko škodo, Bosna in Hercegovina pa je odgovorna samo za manjši del škode, nastale v obeh primerih.

Na podlagi deljene odgovornosti za sistem, ustvarjen v SFRJ, bi morale pri načrtovanju ustreznega odškodninskega mehanizma sodelovati vse tožene države.

Na tem temelju bi bilo mogoče ustrezno povrniti škodo tistim, ki so jim bila nezakonito odvzeta njihova sredstva, in zagotoviti izvršitev sodbe v kratkem časovnem obdobju.

